

Laiškai *lietuviams*

1958 BIRŽELIS

(JUNE)

VOL. IX, NO. 6

AUTORITETAS yra reikalingas šeimoje ir kiekvienoje gerai sutvarkytoje bendruomenėje. Autoritetas nėra despotizmas, bet artimo meile paremtas tvarkos palaikymas. Nei gryna demokratija nei diktatūra, bet jų abiejų harmoningas bendradarbiavimas yra tikro autoriteto pagrindas. Diktatūra be demokratijos yra despotizmas, demokratija be jokios diktatūros – anarchija. Tėvas šeimoje yra autoritetas – diktatorius, labai demokratiškai atsižvelgiant į kiekvieno šeimos nario reikalus ir norus.

NEVALIA maišyti religijos su politika. Bet ne visada galima jas gražiai, atskirai šalia viena kitos pastatyti. Jos turi daug ir įvairių santykių. Grynai politiniais sumetimais padaromi sprendimai kartais turi milžiniškos reikšmės pasekmių religijai. Tik prisiminkime, kokių religinių pasekmių turėjo vakarinių valstybių sąjunga su Rusija pirmojo pasaulinio karo metu ir Vokietijos pasiuntimas bolševikiškų revoliucionierių ton pačion Rusijon. Kitas pavyzdys yra Europos kolonijalinių valstybių politinis užblokavimas pagonių misijų. Jis net ir tada dar kenkė religijai, kai vėliau tos pat valstybės rėmė misijas, kiek tik galėjo. Panašiai ir grynai religinėmis intencijomis padaryti sprendimai bei tikri religiniai nusistatymai, ir net religiniai iškrypimai gali stipriai paveikti valstybinio gyvenimo eigą. Kartais politika religines galimybes labai susiaurina, o kartais atidaro jai naujus veiklos laukus ir stato naujų dorovinių - religinių uždavinių. Religinis tikėjimas kartais pralaužia politinį siaurumą ir įgalina pasiekti teisingų politišku sprendimų. Atrodo, jog yra galima teigti, kad jei ne visą pasaulį apimanti krikščioniškos meilės įtaka, tai po abiejų pasaulinių karų valstybių politikams būtų reikėję daug daugiau laiko suprasti tikrąją politinės taikos ir teisingo su nugalėtaisias pasielgimo prasmę, nes neapykanta apakina.

Taip pat religija gali iš anksto atskirti daugelį politinių sprendimų, kaip negalimus. Toks kai kurių politinių galimybių išskyrimas gali būti

dvejopas. Kuri nors religinė tiesa, ar kurs nors religinis įstatymas gali neprileisti kokio nors politinio dėsno ar praktikos, nors gyvenime ir ne visada tegalima juos užgniaužti. Bet yra ir tokių religinių nusiteikimų, kurių politiniai užsimojimai jokiu būdu neįstengia įveikti, kadangi žmonės iš anksto yra taip savo religijos suformuoti, kad tokios galimybės nepatenka į jų akiratį, o jei ir patenka, tai neranda juose atgarsio. Kaip tik šitoje srityje yra vaisingas laukas patyrinėti religiniu ir socialiniu požiūriu, kiek kuri religija yra gyvybinga ir atspari kai kuriems politiškai pavojingiems siekimams. Labai tiksli Vokietijos tarp dviejų paskutiniųjų karų balsavimų statistika parodo, jog, apleimai imant, silpnesnėse protestantų ir katalikų religinio gyvenimo apylinkėse daugiau balsų teko komunistams ir naciams, negu gyvai praktikuojamos religijos apygardose.

Gyvą Dievą viešojo ir privataus gyvenimo Viešpačiu pripažįstanti religija negali susilaikyti netarusi žodžio kai kuriais pagrindiniais politiniais klausimais. Ji turi ir iš politkos reikauti laikytis įgimtosios teisės ir klausyti Dievo apreiškimo. Politinių grupių mėgiamasis posakis, kad religija esanti grynai privatus reikalas, yra ne tiek politiškas, kiek pirmoje vietoje religinis teigimas. Jis reikalauja išstumti Dievą iš viešojo gyvenimo, jis reiškia pastangas viešojoje visuomenės gyvenimo santvarkoje ignoruoti religiją ar ją net visiškai išjungti, kaip pozityvų veiksnį. Ir kai sakoma, jog esą galima tikslingai tvarkyti viešąjį gyveni-

mą, neatsižvelgiant į religinius reikalus, tai tuo suponuojama religinis nusistatymas, jog viešojo gyvenimo sritis nėra pajungta nė Dievo įsakymams, nė Apreiškimo tiesoms. Bet ir krikščionims ir visiems visų laikų tikrai religingiems žmonėms politika ir valstybinis gyvenimas nebuvo ir nėra religijos ir dorovės atžvilgiu bevertės ar net indiferentiškos sferos. Krikščionis privalo labai saugotis nepaversti principiniais religiniais klausimais grynai politinės išminties svarstymų. Religija palieka atviras duris daugybei politinių galimybių, pradedant įvairiomis valstybių formomis ir baigiant tūkstančiais dienos politikos sprendimų. Religija tik išskiria ir atmeta kiekvieną prigimčiai priešingą, žmogaus orumą kojomis sutrempiantį ir garbingą sąžinę bei teisingumą pažeidžiantį parėdymą. Krikščioniui visa politinė veikla pareina nuo religinės atsakomybės Dievui. Politiniai sprendimai darytini prisilaikant griežtų politinių davinų. Bet politinės veiklos visuma turi laikytis aukščiausios Dievo valdoviškos teisės nubrėžtų ir prigimtyje bei apreiškime nurodytų ribų.

Atsižvelgiant į šių dienų tikėjimo susiskaldymą ir į plačių tautos masių nekrikščionišką nusistatymą, negalima per daug reikalauti iš krikščioniškųjų politikų. Nors jie, giliai įsitikinę, stoja už Dievo teises, bet kartais vis tiek negali iškelti kai kurių religijos reikalavimų, nors kažkiek jie būtų teisėti, jei žino, kad iš anksto yra pasmerkti pralaimėti. Politika visada yra tikrai galimų dalykų menas.

Religija ir politinės partijos

Per visą pasaulio istoriją yra pastebima tartum nusidriekusi raudona linija, rodanti, kad politiniai sąjūdžiai

dažniausiai buvo iššaukti religinių akstinių, ar jie bent tokiais, garbingai ar negarbingai, ramstė savo siekius. Krikščioniškųjų ar bent religiniai nusi-teikusųjų partijų problematika šiaandieną ypač jautriai išgyvenama. Moderniškųjų demokratijų politikoje, dabar labiau negu bet kada pirmiau, iškyla pasaulėžiūrinės priešybės, kas dažnai išeina ir valstybės ir religijos nenaudai. Šiandien nuolat auga ir stiprėja visuomeniškos ir ypač valstybinės plotmės reikšmė. Dėl to politiniai sprendimai daug giliau paliečia ir privatųjį gyvenimą ir religinius pavienių asmenų bei bendruomenės reikalus. Todėl nenuostabu, kad viena kitai priešingos pasaulėžiūrinės grupės stengiasi pasinaudoti politika savo pagrindiniams principams ir tikslams praversti. Reikia apgailėti aštrią pasaulėžiūrinę kovą šių dienų politikoje, ypač Europos kontinente. Politinis Anglijos ir Jungtinių Valstybių gyvenimas laimi daug politiško objektyvumo ir atvirumo tikrosioms valstybės bei religijos problemoms spręsti, kadangi ten nėra pasaulėžiūrinių partijų, nors didžiosiose Anglijos partijose, nepaisant didelės jų pakantos (tolerancijos) religijai, netrūksta šio tokio pasaulėžiūrinio atspalvio. Labai ryškiai išstatant pasaulėžiūrinius principus politiškų partijų struktūroje, kyla pavojus ne tik netekti objektyvumo politinėms problemoms, bet ir politiško objektyvumo religijos klausimams. Ir patys nuoširdžiausi bei sąžiningiausi krikščioniškosios pažiūros politiškieji atstovai nėra gana apsišarvavę prieš pagundą pasinaudoti religija savo ypatingiems partiniams tikslams pasiekti ar net valdžios įsigeidimui užmaskuoti. Bet jei kas dėl to norėtų visada ir visur uždrausti krikščionims burtis į pasaulėžiūros apspręstas poli-

ties grupės, tai nušautų daug toliau už taikinį. "Apie tai tik tada būtų galima pradėti galvoti, kai ir priešingos grupės išsižadėtų savo priešreliginės veiklos. Tikrai rekomenduotinos pastangos šitokias paliaubas paruošti ir tokį nusistatymą abiem frontams psichologiškai palengvinti. Tačiau būtų naivus pacifizmas atverti priešui duris, kai tas nėra nesvajoją pasidėti savo ginklus" (G. Philips, l. c. 172 p.).

Nuo 19 šimtmečio daugumoje Europos kraštų krikščioniškosios pasaulėžiūros partijos yra būtina reikalingos aktyviai ginti religiją nuo priešišku užpildinėjimų iš nekrikščioniškosios

pasaulėžiūros grupių politiniam lauke. Marksizmas ir masonerijos įkvėptos partijos turi savo antireligines programas. Joms įgyvendinti jos naudojasi politiniais ginklais. Todėl sąžinės atsakomybė verčia krikščionis stoti akis akin tame pačiame politikos lauke ir pasinaudoti atitinkamais ginklais. Bet yra būtina pareiga vengti nereikalingai aštrinti ir aštrinti esamus priešingumus. Krikščioniškos grupės turėtų mielai pripažinti kiekvieną nuoširdžią socialistinių grupių pastangą išmesti iš savo programų antireliginius paragrafus ir nusikratyti antibažnytiniais nusiteikimais.

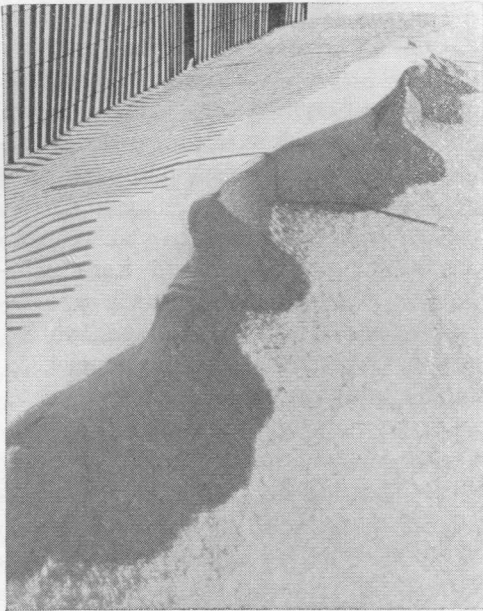
KRIKŠČIONYBĖS KELIAS LIETUVON (II) Z. IVINSKIS

III. Pirmoji Lietuvos vyskupija ir jos likimas

PRIEŠ 32 metus popiežius Pijus XI savo apaštališkoje konstitucijoje "Lituanorum Gente" 1926 m. balandžio mėn. 4 dieną iš pagrindų pertvarkė Lietuvos bažnytinio gyvenimo organizaciją. Nepriklausomoji Lietuva, tapusi vyskupija su keturiais vyskupais sufraganais, ir bažnytinio atžvilgiu įgijo nepriklausomą pobūdį. Įspūdingai popiežiaus bulos pradžioje buvo pasakyta: "Lietuvių tautai, Dievui padedant, po Didžiojo karo atgavus laisvę, mes, kurie savo akimis esame regėję lietuvių tikėjimą bei religingumą, taip ilgai ir uoliai jų išlaikytą įvairiuose varguose bei nelaimėse, ir būdami įsitikinę, kad tinkamesnis bažnytinių reikalų sutvarkymas bus labai naudingas ne tik katalikybės reikalui, bet ir pačiai valstybei, laikome labai

tinkama ir reikalinga padidinti vyskupijų skaičių ir iš jų sudaryti bažnytinę provinciją."

Šitais istoriškais ir reikšmingais žodžiais įvertindamas katalikybės vaidmenį lietuvių tautai, Apaštališkasis Sostas sugrąžino Lietuvai tą bažnytinį ryšį su Roma, kuris su ja buvo sumegztas prieš septynis šimtus metų, kai vos tik dar lukštenosi Mindaugo valstybės rėmai. 1926 metų Lietuvos bažnytinio gyvenimo pertvarkymas buvo atžymėtas, išleidžiant bažnytinės provincijos įkūrimo medalį. Jo vienoje pusėje buvo popiežius Pijus XI ir arkivyskupas Skvireckas, o kitoje pusėje popiežius Inocentas IV ir Lietuvos vyskupas Kristijonas. Tad prasmingai ano meto didysis faktas buvo sujungtas su pirmaisiais krikščionybės žingsniais Lietuvoje. Kai Mindaugas, tas pirmasis tikru vardu daugelyje šaltinių pažįstamas Lietuvos valdovas, nepriklauso-

Pakrantė

V. Valaičio nuotr.

mai apsisprendė priimti Kristaus mokslą ir užmegzti tiesioginius ryšius su Apaštalų Sostu, Inocentas IV tuojau įkūrė "Lietuvos vyskupiją", išimdamas ją iš kaimynų vyskupų priklausomybės ir priskirdamas tiesiai Šventajam Sostui. Vadinas, galima sakyti, kad tada buvo įkurta atskira Lietuvos bažnytinė provincija.

Bet čia kelias Mindaugui nebuvo lengvas. Siekdami savo interesų, Livonijos ordinas ir Rygos arkivyskupas kliudė Mindaugui pasidaryti nepriklausomą, norėdami jo karalystės vyskupiją palenkti savo valdžiai. Mindaugas net trečiu kartu kreipėsi į Romą, kol pagaliau įveikė Livonijos vyskupų ir ordino pastangas neišleisti jo iš savo priklausomybės.

Popiežiui įsakius, Rygos arkivyskupas Albertas turėjo "Lietuvos dieceziją" vyskupu išventinti Livonijos ordino kunigą Kristijoną. Bet ir čia vėl su-

sidarė painiava, nes buvo peržengti įgaliojimai. Lietuvos vyskupija buvo prijungta prie Livonijos ir Prūsų arkivyskupijos ir priesaika iš naujojo vyskupo Kristijono buvo paimta Rygos arkivyskupo vardu.

Specialiu raštu popiežius turėjo panaikinti Rygos arkivyskupo jurisdikciją Lietuvai. 1254 metų rugsėjo 3 dieną jis įgaliojo Neuneburgo vyskupą iš Kristijono paimti priesaiką popiežiaus ir Romos vyskupo vardu. Pačiam Mindaugui Inocentas IV pranešė apie Lietuvos vyskupijos išskyrimą. Kaip matome, tik po trejų metų Mindaugas tenugalėjo visas vyskupijos kūrimo kliūtis. Tuo pat metu pietinėje Lietuvos dalyje įsikūrė ir lenkų domininkono Vito vyskupija. Bet apie jos vienerių metų gyvavimą beveik nieko nežinoma.

Tiesa, menkai ką tegalima iš ano meto versmių ištraukti ir apie Lietuvos vyskupo Kristijono dieceziją, kurio bažnytinėje jurisdikcijoje buvo visa Mindaugo valstybė. Tačiau taip galėjo būti tik teoretiškai. Kristijono padėtis buvo sunki. Jam Mindaugas užrašė Žemaičiuose pusę tų žemių, kurių kitą pusę atidavė Livonijos ordinui, būtent: Raseinius, Betygalą, Ariogalą ir Laukuvą. Tik su ordino pagalba Kristijonas tikėjosi gautose srityse įsistiprinti, todėl, kaip vienas jo dokumentas rodo, jau 1254 m. Kristijonas kryžiuočiams Livonijoje atidavė "dešimtinę visų tų žemių, kurias gavo nuosavybėn iš Lietuvos karaliaus Mindaugo". Kaip pats vyskupas rašo, tokiu būdu jis tikėjosi apsaugoti nuo "priešų puolimų". Bet Livonijos ordinas į Žemaičius sunkiai tegalėjo įkelti koją, todėl Kristijoną tegalėjo ginti tik krašto pasienyje. Jeigu Kristijonas tada ir bandė ieškoti globos Aukštaičiuose pas Mindaugą, karalius buvo užimtas kovomis su priešais sritiniais kunigaikščiais. Grei-

čiausiai Lietuvos vyskupas kreipėsi ir į Romą, nes tik tokiu būdu tegali būti suprantama Aleksandro IV bula iš 1255 m. kovo 7 dienos, kurioje popiežius reikalavo iš Mindaugo, kad jis gintų ir saugotų iš visų pusių puolamą Kristijono dieceziją ir sudarytų jam sąlygas vyskupo pareigas eiti. Šitas reikšmingas popiežiaus dokumentas yra paskelbtas Bungės išleistame Livonijos dokumentų rinkinyje (III tomas).

Apie Kristijono vyskupavimą nieko nežinome. Nors jis nėra paminėtas jokiam Mindaugo dokumente, bet yra spėjama, kad su Kristijono pagalba Livonijos kryžiuočiai organizavo Mindaugo kanceliariją, jo lotyniškų dokumentų rašymą. Dėl savo sunkios padėties, apie kurią nuo 1255 m. jau nebėra skundų, Kristijonas negalėjo Lietuvoje išvystyti jokių žymesnių misijų, nors nuo Mindaugo laikų reikia ieškoti pirmųjų vienuolių misijonierių: pranciškonų ir dominikonų. 1258-9 metais Kristijono padėtis, atrodo, buvo tiek pablogėjusi, kad jis iš Lietuvos pasitraukė. 1259 m. jis jau randamas Vokietijoje. Bet buvo dar tikėtasi, kad mindauginė Lietuvos vyskupija dar išliks, nes Kristijono įpėdiniu Lietuvai buvo išvestas naujas vyskupas Jonas, taip pat Livonijos ordino kunigas. Ar jis buvo kada pasiekęs savo, t. y. Lietuvos, vyskupiją, nėra pėdsakų. Bet daug yra žinių apie jo gyvenimą Vokietijoje, kur jis minimas nuo 1273 metų. Vis tituluodamasis "episcopus Lithuaniae", jis, tapęs Konstancos vyskupo Rudolfo sufraganu (1287-88), yra šventinės eilės pietų Vokietijos bažnyčių. Tai autentiškai parodo tų bažnyčių steigimo aktai.

Ar su Mindaugo nužudymu žlugo jo pradėtas Lietuvos krikščioninimo darbas, yra platus klausimas, į kurį galima tik tiek pasakyti, kad Mindaug-

go laikais pradėtoji krikščionybė skleidėsi pamažu, nors besivaidiję Mindaugo įpėdiniai nenuėjo jo pėdomis, t. y. nesikrikštijo. Tuo pat jie prarado ir popiežiaus Lietuvai suteiktąją karališką karūną, nes karalium galėjo būti tik krikštytas valdovas. Praėjus penkeriems metams nuo Mindaugo mirties (t. y. 1263 m.), Čekijos karaliui Otokarui II popiežius Klemensas IV rašė, prašydamas Lietuvoje vėl pastatyti karalių kataliką: "... vadovaujant šviesaus atminimo Mindaugui, kuris, priėmęs krikšto sakramentą, buvo apaštališko autoriteto vainikuotas karalium, tačiau žiauriai nužudytas piktos valios sūnų..." Iš posakio, kad popiežiui Mindaugas tebebuvo "šviesaus prisiminimo vyras", ir yra daroma išvada, kad jis iki mirties pasiliko krikščionis. Tik jo atsitraukimą nuo taikos su Livonijos ordinu ne vienas palaikęs atkritimu nuo krikščionybės.

Nors šito klausimo iki šiol visiems priimtiniu būdu nėra pasisekę išaiškinti, tačiau Mindaugo įvestoji krikščionybė nežlugo. Kai valdovai iki pat XIV amžiaus galo vedė derybas dėl krikšto, vienuoliai varė tylų savo misijų darbą.

Iš ką tik čia išdėstytų faktų galima padaryti aiškią išvadą, jog Lietuvos likimas būtų nuėjęs visai kitu keliu, jeigu Mindaugo įpėdiniai būtų ėję jo pėdomis. Senprūsiai nebūtų buvę pasmerkti išnykimui. Lietuvių santykiai su krikštytais kaimynais (pvz., Lenkija) būtų vystęsi kitu keliu. Tokiu atveju būtų buvusi ne tik išsaugota karališkoji karūna, bet būtų sustiprėjęs Lietuvos valstybingumas. O krikščioniškosios Vakarų kultūros vaisiai Lietuvą būtų žymiai anksčiau pasiekę. Lietuvos pasukimas visu frontu į Romos pusę būtų anksčiau Didžiosios Lietuvos kunigaikštijoje išugdęs savą kultūrą.

AKYS IR ŽVILGSNIAI

ALFONSAS GRAUSLYS

NORS žmogaus subtili siela gali sudvasinti visą kūną, tačiau nėra dvasingesnio žmogaus kūne organo kaip akys. Akys—tai tasai taškas, kur siela ir kūnas labiausiai susiliečia, todėl teisingai sakoma, kad per akis į mus žiūri žmogaus siela.

Jau lopšinio kūdikio atbundančią sąmonę pajunta motina jo akyse, nes pirmasis, kad ir pusiau sąmoningas jo žvilgsnis yra žvilgsnis į motinos akis. Kai motina pirmą kartą pamato šypsnį kūdikio akyse, ji apčiuopiamai pajunta, kad jos kūdikis yra dvasinė esybė.

Kaip žmogaus siela yra visos jo grožinės kūrybos šaltinis, taip ir akys, per kurias siela spindi, yra tai, kas žmoguje gražiausia. Taip, akys, o ne veidas, nes ir gražiausias veidas, akims jame aptemus, pridengiamas nejaukumo šešėliu. Štai dėl ko dvasingiausiuose pirmosios meilės pabudimuose — tose grožio pakilimo sieloje akimirkose — pirm visko matomos akys ir tik akys. Nenuostabu, kad prancūzų poetas Prudhome eilėraštyje "Akys" skelbia tą grožį akių, kurios čia, žemėje, misdamos grožiu, ir po mirties atsiveria Amžinajam Grožiui. O ir mūsų Maironis (kurs ir minėtą eilėraščių sulietuvino) gražiausiam gamtos stebuklui — žvaigždynamis neranda kito pavadinimo, kaip "dangaus akys sidabrinės".

Per akis reiškiasi žmogaus siela su visais savo jausmais ir išgyvenimais. Iš čia kilęs posakis, kad "akys neme-luoja", t. y. jos žmoguje slypinčią tiesą, kad ir žodžių melu kartais aptemdytą, parodo tikroje šviesoje. Štai kodėl nekartą jautriam žmogui nereikia žodžių, nes jis pažvelgia į akis ir išskaito iš jų, kas dedasi sieloje. Jei sakoma, kad veidas yra sielos veidrodis, tai akys ypatingai parodo sielos stovį, nes veidas, kuriame yra apakusios akys, tai tik sugadintas, neryškus veidrodis, kuriame nelengva ką nors įžiūrėti.

Kiek įvairių sielos stovių pamatai, kai žiūri į akis! Štai, pavyzdžiui, eina per pasaulį apvilta siela: ji kurį laiką į nieką nežiūri, nieko nesitiki ir neieško atramos taško, nes ją patyrimas pamokė, kaip tos "atramos" yra trapios. Ji žiūri tiesiai prieš save, ji aplinkos nemato. Štai neramiai blaškosi, prie nieko ilgiau nesustodamos, dvasiniai užguito žmogaus akys. Atrodo, kad jis, tiek smūgių patyręs, kiekvienu momentu baugiai tikisi iš kur nors naujo smūgio. Štai kukliai nuleistos, ramios akys. Tai akys žmogaus, kuris, prie kažko brangaus savo viduje susitelkęs, bijo tą susitelkimą prarasti. Gal jo vidus tiek turiningas, kad, atidarydamas žvilgsniais savo sielą aplinkai, jis tuos turtus tik išbarstytų. O štai ir suvedžiojančios koketės akys: jos

švaistosi žiežirbomis ir žaidžia jomis, nors aplinkui tiek degamosios medžiangos!

Kaip gėlės žydi tokiu spalvų įvairumu, taip ir akys yra įvairios ne tik spalvų atžvilgiu, bet ir jų nuolatinis pasireiškimas nevienodas. Vienos jų skaisčiai susisvajojusios, amžinai besišypsančios, nuolat kažkuo susižavėjusios, atvirumu ir simpatija spinduliuojančios; kitos — susirūpinusios, įtaringos, nustebusios ir išsigandusios, liūdnos ir melancholijos migla pridengtos; dar kitose matai išdidumą, begėdiškumą. Net kartais ištisos tautos kuriuo nors tūkstantmečiais suakmenėjusiu jausmu žiūri į tave tai tautai charakteringomis akimis. Taip, pvz., stebėtojai tvirtina, kad armėnų akys beveik visada esančios nepaprastai didelės. Tai yra, anot jų, dėl tos tautos tūkstantmečiais patirto vergijoje teroro ir siaubo, kuris išplėtė jų akis.

Mįslinga yra viena akių ypatybė, kad jos nepakelia kitų į jas išmeigtų akių žvilgsnio. Tokį žvilgsnį "beveik visi žmonės sunkiai pakelia, jie visi darosi neramūs" (H. Hesse). Jie nuleidžia akis. Kaip tai paaiškinti? Ar kartais tai nereiškia, kad nuleisdama akis siela savo laisvę saugoja? Juk yra žinoma, kad stipresnės asmenybės akys turi kažkokios valdžios silpnesnės dvasios ir silpnesnio atsparumo žmogui. Juk ir hipnotizavimo galia labiausiai reiškiasi akimis. Kad akimis siela savo jėgą kitiems parodo, tai įrodo ir tas faktas, kad ir mūsų nematomos, tačiau į mus įtemptai žiūrinčios svetimos akys nekartą priverčia ir mus pakelti akis ir pažvelgti į jas. O gal žmogus nepakelia kitų akių žvilgsnio dar ir todėl, kad tasci svetimas įtemptas žvilgsnis — tai tartum veržimasis į jo sielos gelmes, kad jas nepridengtas

pilnai pamatyti ir jos užkulisius bei slapybes susektų. O visa to kiekvienas nenori ir bijo. O gal ilgesnio kitų akių abipusio susitikimo (ypač su svetiminiu žmogumi) bijomasi dėl to, kad bijomasi apskritai tos gilios kiekvieno žmogaus gyvenimo paslapties bedugnės, kuri, kaip ir kiekviena bedugnė, yra neįauki ir svaiginanti? Bet, antra vertus, juk yra nenuginčijama, kad sielos, pasijutusios giminingos kartais tik iš vieno akių susitikimo, užmezga dvasinį ryšį ir tik vėliau, kai susipažinus tas ryšys tampa sudrumstas, akys neįaukiai vengia akių.

Kaip ten beaiškintume, yra aišku tik tai, kad siela kilniai ar piktaitei reiskiasi akimis. Akyse, tartum naktį ant jūros kranto įvairiausių šviesų signalais šviečia sielos švyturys. Tasci švyturys kai ką įspėja, kad gresia pavojus, kai kam rodo kelią ir viltingai šviečia, bet kai kam ir neįaukiai sužimba gyvenimo nakties tamsoje.

Akys — tai didelė žmogaus palaima. Per akis siela minta grožiu ir kilnėja, nes grožis — tai pagrindinis akių maistas, akys grožį labiausiai pastebi. "Aš atėjau į žemę, kad matyčiau saulę (Balmont) ir tą visą spalvingą pasaulį, kuris pasirodo, saulei nušvitus. Bet per akis siela minta ir tiesa, nes viską, ką ji akimis pastebi ir pamato, gerai apmąsto, dvasiniai pasisavina ir tokiu būdu bręsta bei auga. Juk mąstymas yra savotiškas regėjimo praplėtimas ir pailginimas, nes į visa tai, ką akys pamato, siela mąstydamą dvasiniai giliau įsižiūri ir išvelgia. Tad nėra abejonės, kad aklo gimusio dvasios pasaulis, gamtiniu atžvilgiu imant, turi būti skurdesnis, nes jis daug mažiau dvasinės šviesos ir oro gauna, kai jo akių langai esti visuomet uždaryti.

Sielų sąlytis dažniausiai užsimezga be žodžių, tyliai, tik akims susitikus. Po to akys ieško akių, kurių spinduliuose siela sušyla. Ir taip dvi poros besibučiuojančių akių pagimdo meilę. Kai sielų ryšys nutrūksta, tai visų pirma užgęsta tos charakteringos šviesos besimylinčiųjų akyse ir pasaulis jiems tampa tamsesnis. Mylimos akys — tai labiausiai mylimas objektas kilnioje meilėje, nes tokioje meilėje labiausiai ilgimasi matyti mylimą asmenį. Be galo didelė ir sudvasinta meilė bučiuoja mylimas akis, nes bučiuoti akis — tai tartum pačią sielą bučiuoti.

Matymas meilę maitina ir palaiko. Tam matymui prailginti gali pasitarnauti ir mylimo asmens fotografija. Kadangi akys mažiausiai pastebimai sensta, o tikroji meilė žiūri į akis, tai nenuostabu, kad ji mylimo asmens amžiaus nemato. Bet mylimo asmens ilgesnis nematymas, pasiekdamas pagaliau aukščiausią ilgesio įtampą, lūžta, ir meilė dažniausiai pradeda silpnėti. Štai kodėl didysis nelaimingos meilės vaistas yra prisivertimas nematyti.

Tačiau, nors akys meilėje vaidina taip didelį vaidmenį, meilė išlaikoma ne tuo, kad žiūrime į vienas kitą, bet tuo, kad abu drauge žiūri ta pačia kryptimi. Kas norima tuo pasakyti? Tai, kad žmogus žmogui ilgainiui neišvengiamai sukasdienėja, nes apsipratimas nublukina viską. Kaip tie, kurie gražioje gamtoje gyvendami jos gražumo pradeda nepastebėti, taip ir besimylintieji ilgainiui tampa vienas kitam nepatrauklūs. Tam užbėgti už akių, reikia surasti kokį nors bendrą idealą, kuo nors bendrą susidomėjimą, į kurį abu galėtų nukreipti akis, abu galėtų juo džiaugtis ir tokiu būdu išlaikyti meilės gyvenimo bendrumą.

Reikia akių ir artimo meilės tarnyboje. Tik žmogų mylinčios akys pamato to žmogaus rūpesčius bei reikalus. Reikia tad viską matyti, reikia skaityti kitų veidus, kad galėtum viską suprasti, visus užjausti ir visiems padėti. Reikia, kad visi turėtų visiems tas akis, kurios taip žiūri, kad "tai ne akys, tai širdis" (N. Mazalaitė). Tokias akis savyje ugdyti ragina šv. Povilas, sakydamas "verkite su verkiančiais" (Rom. 12, 15). Tokias akis turėjo ir Senojo Įstatymo teisingasis, kai sakė "buvau akis aklajam" (Job. 29, 15).

Bet žmogaus nedora nuotaika taip pat naudojasi ir savom ir svetimom akim, kad prisipildytų nuodėme. Juk, anot šv. Rašto, "mirtis įžengia per mūsų langus" (Jer. 9, 21), nes akimis ryjama pornografija suteršia sielą. Piktam naudojamos ir kitų akys, kai ką nors tariamai gero darome tik tam, kad būtume kitų matomi ir giriami, o ne iš aukštesnių antgamtinių motyvų. Ir taip žmogaus siela, prisipildydama pikto ir nekartą jame sustingdama, pradeda žiūrėti iš tokio žmogaus akių. Anglų atsivertėlis Benson savo pasakojimų eilėje, vardu "Nematoma šviesa", vaizduoja šiurpulingą vieno užkietėjusio nusidėjėlio savo nedorybių išsipasakojimą, kurio metu jo akys suspindėjo raudonu neįaukiu pasiutusio šuns žvilgsniu. Tą pasakojimą girdėjęs ir tas akis pamatęs, jis apalpo, nes su pasibaisėjimu pamatė jo akyse būsimą amžiną pasmerkimą.

Akys turi dalyvauti ir dvasiniam sielos atgimime, jos tobulėjime ir tiesos atradime. Ne veltui A. Gratry, ragindamas į sielos atgimimą, reikalauja, kad ir akys savo ašaromis jame dalyvautų. "Apverkite savo neturtinę ir nevaisingą gyvenimą. Tik verkite ir su pirmomis ašaromis jūs atrasite Dievą". Šitai gyvenimo nedorumą

Tarp lauko gėlių

V. Valaičio nuotr.

nuplovus ir Dievą atradus, žmogus atranda su Juo ir visą kitą esminę tiesą. Išsipildo L. Veullot žodžiai, kad "yra dalykų, kurių nepažįstame kaip reikiant, kaip tik akimis, kurios verkė".

Akys turėtų tarnauti tiesai ir teisingumui, nes už jų stovi Dievas. O juk, anot vienos mistikės, ašaros priklauso tik Dievui, ir kai dėl ko kito verkiama, tai be reikalo ašaros eikvojamos. Ašaros tarnauja tiesai, nes kai jau žodžiai nieko nepadedą, tada akys prabyla.

Čia negalima neprisiminti ir kancios apimtų klaikių akių, per kurias žiūri tik skausmas ir siaubas. Tai įvairiausios baimės ir nemigos iškankintos akys. Tai tragiškojo atsiskyrimo nuo savųjų ir dar tragiškesnio kai kurių artimųjų žuvimo pasekmėje išvertos akys. Tai įvairių tardymų metu per stipriom šviesom kankinamos akys. Tai svetimų nedraugiškų akių nuolati-

nis sekimas gatvėse ir viešuose pasirodymuose. O juk, anot vieno genialaus žmogaus gyvenimo pasąmonės stebėtojo, "yra kvailas jausmas, kai jauti, kad viską, ką tu darai, stebi svetimos akys" (M. Proust). Tai tos pačios nedraugiškos akys, kurios per kalėjimo celių langelį seka kalinių elgesį, tų kalinių, kurių akims pavydima net žvilgsnio per langą, nes langai užkalta... Tai amžinai šviesos ir spalvų alkanos aklųjų akys. Tai visam laikui išprotėjusių ar laikinos aistros beprotybės nejaukumo apimtos akys. Tai mirštančiųjų pagalbos šaukiančios ir mirusiųjų akys — nes mirtis labiausiai pamatoma akyse, kurios "atsistoja stulpu", pasidaro stiklinės, nejaukios, nes nejaukiausia, kas yra mirsiame — tai jo atvertos akys. Todėl ypatingas artimo meilės patarnavimas mirusiajam yra jo akių užspaudimas.

Pagaliau prisimeni tų ypatingai re-
tų žemėje sielų akis; tų sielų, kurios
nuolat gyveno dieviškojo gyvenimo
gausumu — tai šventųjų akys, kurios,
kad ir netiesiogine prasme, buvo die-
viškųjų, į mus visada atkreiptų akių
atspindys. Šventųjų akys yra be galo
santūrios ir dažniausiai nuleistos že-
myn. Jie jautė, kad kas yra kvėpalų
buteliui kamštis, tas yra dvasinei sie-
lai akių santūrumas. Jie jautė, kad ne-
drausmingos, visur beprasmiškai besi-
blaškančios akys išgarina sielos dva-
singumą ir turiningumą. Šventųjų
akys buvo nukreiptos į Dievą jų vi-
daus pasaulyje, todėl jos buvo mažiau
jautrios išorinio pasaulio blizgėjimui.
Jie matė savyje be galo turiningą Die-
vo paveikslą, ir išorinis matymas nie-
ko negalėjo prie to turiningumo pridė-
ti. Ar ne charakteringa, kad šv. Pran-
ciškus Asyžietis, apakęs, sukūrė gra-
žiausią "Saulės Giesmę"? Kaip čia
reikšmingai suskamba Sertillange žo-
džiai, kad reikia "uždaryti akis, kad
viską matytum, nes atidarytos akys
taip mažai temato."

Gal dėl tos vidujinės šventųjų vizi-
jos jų akys tiems, su kuriais jie susi-
durdavo, tapdavo nepamiršamos. Gal
jie pajusdavo jų žvilgsniuose Gerojo
Ganytojo akis, kurios kančios metu
pažvelgė į Jo atsižadėjusio Petro akis,
ir tasai to pažvelgimo niekad nepa-
miršo, nes visą gyvenimą, tą meilės
priekaištą akyse prisiminęs, verkdamo.
Šventųjų žvilgsniuose atsispindėjo
Kristaus žvilgsnis, apie kurį viename
šių laikų kunigų darbininkų romane
autorius rašė: "Kristus dėvėjo tais pa-
čiais rūbais, kaip kiti, ir vaikščiojo ki-
tų tarpe; Jį atpažindavo tik iš Jo žvilgs-
nio". Šventųjų akys spindėjo vidujiniu
dieviškojo džiaugsmo pertekliumi, bet
drauge ir liūdesiu, kad žmonės, eikvo-

dami savo gyvenimą, ieško džiaugs-
mo ten, kur jo nėra ir būti negali.

Šventųjų akys padeda nujauti vi-
sur esančio, visa žinančio ir visa ma-
tančio Dievo akis, nukreiptas į mus.
Asketiškas posakis "gyventi Dievo
akivaizdoje" yra ne kas kita, kaip įpa-
reigojimas skaitytis su tomis dvasine
prasme Dievo akimis ir savo elgesiu
jų neliūdinti.

Iš visa to, kas pasakyta, kyla min-
tis ir išvada, kad mes turime morali-
nių pareigų savoms ir svetimoms
akims. Tų pareigų nujautimą patvirtina
ir kai kurie Viešpaties posakiai.
Kristus nurodo, kad yra žvilgsnių, ku-
rie žudo sielą: "Kiekvienas, kurs žiūri
į moteriškę, jos geisdamas, jau su ja
svetimoteriavo savo širdyje" (Mat. 5,
28). Taip pat yra uždedama pareiga
drausminti akis: "Jei tavo akis tave
piktina, išlupk ją" (Mat. 18, 9). O kai
Viešpats ypatingai grasina tiems, ku-
rie vaikus piktina, ar tuo Jis neįparei-
goja atsiminti, kad vaikų akys seka
suaugusiųjų elgesį ir kad su tuo rei-
kia skaitytis? Kristus įpareigoja skai-
tytis su visų akimis ir sielomis: "Te-
gul jūsų šviesa taip šviečia žmonių
akivaizdoje, kad jie matytų gerus jūsų
darbus" (Mat. 5, 16).

Ar artimo meilė neįpareigoja "nu-
šluostyti ašaras", t. y. galimai šalinti
tų ašarų priežastis ir nusiminimo bei
nevilties užgesintose akyse įžiebtį nau-
jų vilčių šviesas? Gal būt, subtiliai sie-
lai nėra gražesnio gamtinio atlygini-
mo už artimui padarytą gerą darbą,
kaip pilnos džiaugsmo ir dėkingumo
besišypsančios jo akys. Juk ir mes pa-
tys savo visokeriopą vargą matydami
ir jausdami, būdami reikalingi gailes-
tingų akių, vienoje gražiausių maldų
savo Motiną Užtarėją maldaujame:
"Savo gailestingąsias akis į mus at-
kreipki!"

IEK savo viešose kalbose, tiek spaudoje mes dažnai vartojame plačios apimties žodį "pasaulėžiūra", net nesigilindami į jo turinį. O tas turinys gali būti labai įvairus. Dažnai pokalbio dalyviai, pradėdami bet kurio klausimu diskutuoti ir vartodami minėtąjį terminą, negali susikalbėti dėl to, kad kiekvienas tuo terminu supranta skirtingą turinį. Įvyksta taip vadinamoji loginė klaida dėl nežinojimo pagrindo, kuriuo remdamiesi jie išvedžioja savo teigimus. Manau, nebūsi velnui rašoma ir spausdinama, jeigu šiuo straipsneliu pasiaiškinsime pasaulėžiūros sąvoką. Skaitytojas, dalyvaudamas šiame mąstyme, plačiau praregės ir savarankiškiau bei tikriau apsispręs.

Sąryšis su aplinka

Žmogus gyvena neužsislendęs vienas paskirai, nei atsitvėręs nuo aplinkos, nei debesyse, bet konkrečioje vietoje ir tam tikru istoriniu laiku. Jis yra arba šeimos narys, arba vienas iš kaimynų grupės, arba vienas iš daugelio asmenų bendruomenėje. Jis yra vienas jo laiku gyvenančios milijardinės žmonijos dalyvis. Dalyvaudamas joje žmogus, kad ir nevienodais ryšiais, yra surištas su visa žmonija. Daugiausia su savo šeima, toliau su kraujo giminystės artimais, dar toliau su draugais — pažįstamais. Jis rišasi su savo tautiečiais kalba, papročiais ir su visa žmonija bent mokslu ir teise. Panašus ryšys yra ne tik su bendralaikiais, bet ir su tais žmonėmis, kurie gyvena skirtingu laiku, arba praėityje, arba

dar gyvens ateityje. Su jais taip pat rišasi kalba, papročiais, tradicijomis, teise ir mokslo žiniomis.

Mokslas žmogui atskleidžia žinių šaltinius apie jo kilmę, apie visos gyvūnijos sąryšį ir kilmę, apie žemės esmę, jos kilmę, apie žemės planetas, kaip vienos mažytės dalelės, dalyvavimą visatoje, apie planetų ir žvaigždynų sąryšį ir kilmę. Žodžiu, mokslas teikia žmogui žinių apie gyvenamą aplinką, apie žemę ir visatą.

Tiesa, tos mokslo teikiamos žinios yra gana ribotos. Kiekviena mokslo sritis ir šaka baigiasi nežinojimu. Dar daug, labai daug yra mokslo klausimų ir problemų, kurių jis nepajėgus spręsti. Palyginus tai, ką mokslas sužinojo, su tuo, kiek dar siekia sužinoti ir nežino, yra tik maža dalelė prieš visumą.

Religija pagausina žinias

Visata su savo matematiško tikslo sąranga, su gyvybiniais reiškiniais, su protingumo pradū yra tarsi pirštas, rodąs į jos autorių. Pasaulis yra milžiniškas pėdsakas jos Tvėrėjo ir Autoriaus. Gamta yra nenumaldomas šauksmas Dievop. Gamtamokslis yra kelias, rodąs esant visagali, išmincingą Tvėrėją.

Dievas prabyla į žmogų Apreiškimo pavidalu ir praturtina jo žinias. Ten, kur užsiskleidžia gamtamokslis vadovėliai, atsiveria nauji žinių šaltiniai — Apreiškimas. Tik pastarosios žinios nėra vien sausos vadovėlių žinios žinojimui, bet suteiktos žinios gyvenimui. Iš Apreiškimo sužinome, kad

Artyn prie saulės!

V. Valaičio nuotr.

žmogaus egzistencija nesibaigia čia, žemėje, bet pratęsiama anapus žemiško gyvenimo ribų. Iš Apreiškimo sužinome apie pomirtinį gyvenimą, apie dvasių pasaulį, apie žmogaus sąryšį su jo Tvėrėju, su dvasiomis, su mirusiais, su šventaisiais. Iš Apreiškimo sužinome, kad pilnai gyventi, tai reiškia ne tiktai rūpintis ekonominiu gyvenimu, aprūpinant savo kūniškus reikalus, bet kartu rengtis egzistuoti už medžiaginio gyvenimo ribų. Pilnutinis žmogaus gyvenimas reiškia — kūnu remtis į žemę, o savo dvasia rištis su Dievu. Kūnui augant — dvasia

pradėti ryšį su Dievu. Kūnui silpnėjant — dvasia stiprėti. Kūnui numirus — dvasia suklestėti amžinybėje. Taiigi, religija yra žmogaus žinių praturtinimo šaltinis, yra naujos šviesos atskleidimas, yra žmogaus užangažavimas naujiems dalykams.

Vertinimas

Žmogus tuo skiriasi nuo kitų gyvių, kad jis kuria mokslą, tobulina aplinką, perkuria atrastą gamtinį gyvenimą į tobulesnio laipsnio buvimą. Jis iš gamtoje atrasto gėrybių kraičio sukuria civilizotąjį gyvenimą. Tai nėra

kas kita, kaip tiktai medžiaginio gyvenimo patobulinimas, pasigaminimas sau palankesnių ir patogesnių gyvenimo sąlygų. Bet to maža. Be medžiaginių gėrybių perkūrimo ir jų panaudojimo, žmogus sukuria dar daugybę dvasinių vertybių. Iš to kyla visi dvasiniai mokslai: teisė, menas, filosofija plačiaja prasme, teologija su visais jos pasireiškimais būdais. Dvasinių mokslų akivaizdoje žmogui nepakanka vien žinoti, bet reikia vertinti, atrinkti ir apsispręsti. Tai yra, žmogus turi ne tiktai žinoti, kad tas ir tas dalykas yra, bet dargi spręsti jo vertę, nustatyti jo vertės didumą ir skirti į gėrio ar blogio kategoriją. Toks dalykų vertinimas yra specifinė žmogiškoji žymė. Ji lydi žmogaus pažinimą. Kai tik ką nors sužinome, kad yra ir kaip yra, tuojau kyla žmoguje lyg savaiminis vertės klausimas: ar toks ir toks dalykas yra kam nors vertas ir kiek vertas? Vertė seka buvimą. Nors daikte jo buvimas sutampa su jo verte, bet daikto santykyje su žmogum buvimas yra pirmesnis, o vertinimas paskesnis.

Buvimas nuo vertinimo yra dar skirtingi ir tuo, kad buvimas yra tiktai ko nors esančio grynas faktas. Jis yra vientisas. Santykyje su pažįstamuoju žmogum tą buvimo faktą reikia tiktai atskleisti ir daugiau nieko. Riečia tik apsaugoti nuo klaidos, kad nesančio dalyko nepalaikytų už esantį, arba nesutapatintų skirtingų dalykų buvimo, arba vieno dalyko reiškinių nepriskirtų kito dalyko reiškiniui. Jei gu esamas dalykas ar jo reiškinys žmogui atsiskleidžia, tai to fakto pakanka, kad sprendžias žmogus žinotų. Čia daugelio galimybių negali būti. Jei gu Amerika yra, tai ji ir yra. Tai yra vienprasmis faktas. Nieko čia daug neišgalvosi. Yra tik dvi galimy-

bės: arba ji yra — tiesos atveju, arba jos nėra — klaidos atveju.

Bet ne taip yra su vertinimo klausimu. To paties dalyko buvimo faktą žmonės vertina labai įvairiai. Lyja. Yra faktas. Vieni sako: gerai, kad lyja, nes lietus jau yra reikalingas. Kiti tuo pačiu laiku skundžiasi: blogai, kad lyja, nes lietus nereikalingas. Buvimui pakako tik gryo buvimo fakto, neatsižvelgiant į jokių norus, į jokių interesus. Vertinimui gi iš buvimo fakto reikia atsižvelgti į sprendžiančio interesus. Ar buvimo faktas sprendžiančiam reikalingas ar ne. Ar dalyko buvimas iš viso kam nors reikalingas ar kenksmingas. Žodžiu, reikia praveisti santykį tarp esančio dalyko ir vertinančiojo ribos. Jei gu esamas dalykas tuo atžvilgiu angažuojasi vertinančiam, tai nusprendžiame, kad tai yra gera. Priešingu atveju — sakome, kad bloga. Kadangi vertintinas dalykas gali būti lyginamas su didele daugybe vertinančiųjų ribų, todėl to paties dalyko yra labai didelė daugybė santykių su vertinančiom ribom. Ir kiekvienas santykis vis gali būti daugumoje skirtingas nuo kitų. To skirtingumo laipsnių gali būti taip pat didelė daugybė. Iš santykio ir atitinkamai požiūrio įvairavimo kyla skirtingas vertės nustatymas. Vienur to paties dalyko vertinimo požiūris remsis nau- da, kitur grožiu, dar kitur malonumu, arba garbe, arba pirmavimu, arba gal žmonijai pasitaravimu, arba patrijotiniu apskaičiavimu, arba dvasinio gyvenimo reikalavimu ir autoritetu. Žodžiu, to paties dalyko vertės įvairavimas priklauso nuo vertinančiojo pagrindo įvairavimo. Vienokia bus dalyko vertė, žiūrint ar jis mums apsimokės ekonominiu pagrindu, kitokia — malonumo pagrindu, vėl kitokia — estetinių jausmų pagrindu, dar kitokia

— visuomenės gerio pagrindu, ir vėl kitokia — autoriteto valios vykdymo pagrindu. Aukščiausios vertės dalykas bus, apsprendžiant dvasinio gyvenimo ir amžinybės pagrindu.

Apsisprendimas

Po to kai atskleidėme to paties dalyko vertės daugiaprasmiškumą, galime suprasti, kad nelengva yra žmogui nusistatyti arba angažuotis, už kurio laipsnio vertę jis pasisakys. Kurios vertės jis sieks. Vertės santykio pažinimas yra tik pasiūla. Bet už tam tikros vertės nusistatymą reikia parodyti geros valios ir dėti pastangų jos siekti. Taigi, vertės pažinime dalyvauja tik pažįstančioji galia — protas su atmintimi. Bet jos siekime dalyvauja visas žmogus. Vienos galios turi paklusti kitoms. Vienos žmogaus galios turi aukotis kitų labui. Jeigu vertės apsisprendimo pagrindas yra materialistinis, tai pinigui užkalti žmogus meta visas savo galias: protu apskaičiuodamas, pramato, suplanuoja, troškimus patenkinti suveda iki minimumo, kad tik daugiau sutauptų; estetinių jausmų patenkinimo atsižada, kad tik mažiau išlaidų padarytų; artimo meilės darbus atideda vėlyvesniam laikui, kad tik daug išlaidų nepridarytų; būtinumo pareigas atlieka suktai, kad tik mažiau išmokėtų ir pan. Kas pasirenka vertės pagrindu kūno malonumus arba aistrų tenkinimą, tam visi dalykai sveriami pagal šūkį "carpe diem" (išnaudok galimybes). Kas aukščiausia verte pasirenka žmonijos gerovę ir sielų išganymą, tas ryžtasi savęs atsižadėti, artimui kuo galėdamas padėti, aukščiausiems tikslams tarnauti, vien sielų išganymui ir Dievo garbei darbuotis.

Apsisprendimas už tam tikrą vertę gali reikštis nepastoviai, svyruoti. Dėl

to žmogus savo gyvenime dažnai kaltuoja siekiamus objektus. Kartais, nors ir trumpam laikui, apsisprendžia už aistrų patenkinimą, kartais už estetiškes vertybes, kartais už artimo meilės praktikavimą, kartais už žmonijos gerovę, užsidarydamas mokslo kabinetuose, kartais pasiaukodamas sielų išganymui ir Dievo garbei iki savęs sunaikinimo. Tai yra nepastovus vertės atžvilgiu nusistatymas. Toks yra dažno žmogaus kasdieninis gyvenimas. Toks momentinis apsisprendimas už žemesnės rūšies vertybes arba, tiesiai sakant, už nevertybes, yra laikino pobūdžio. Bet žmogus savo paskutiniame ir aukščiausiame apsisprendime laikosi dažniausiai tos pačios vertybės. Gali būti, kad šalia aukščiausios vertybės, lygiagrečiai jis siekia ir kitų mažesnio laipsnio vertybių. Jos gali koordinuotis tarpusavyje. Aukščiausioji vertybė gali anas lydėti tyliu būdu. Apsisprendimas už aukščiausiąją vertybę nebūtinai turi būti kiekvieniame žmogaus žingsnyje pabrėžiamas.

Iš to, kas iki šiol kalbėta, jau galime suvokti, kad žmogus, apsisprendamas už vertybių siekimą, apsisprendžia už jų daugelį pagal tai, kaip jo gyvenimas yra sudėtingas ir kas jam reikalinga. Tačiau viena jo pasirinktoji aukščiausioji vertybė yra kaip koks švyturys, pagal kurį orientuojasi ir pagal kurį rikiuoja kitas tuo laiku pasirinktas vertybes. Gal ne kiekvienoje jų yra vyraujančioji vertybė pabrėžiama, bet kiekvieną ji lydi tyliu būdu. Šitoks žmogaus apsisprendimas už aukščiausiąją vertybę, pagal kurią rikiuoja kitas vertybes ir visą savo gyvenimą, vadinasi *pasaulėžiūra*. Taigi, pasaulėžiūra yra aukščiausias ir paskutinis žmogaus egzistencijos prasmės parodymas gyvenimu.

ŽMOGUS yra dvilypė būtybė, susidedanti iš kūno ir sielos, tarp kurių yra glaudus bendradarbiavimas. Žmogaus dvasinis gyvenimas remiasi pojūčiais, ateinančiais iš kūno.

Žmogus yra žemės tvarinių valdovas ir atbaigėjas. Tai turi įtakos ir į jo veiksmus. Kiekvienas žmogus yra paskiras individas, kuris skiriasi nuo kitų savo lytimi, rase, amžiumi ir individualizmu.

Vyras ir moteris gyvenime turi skirtingas pareigas. Jie abu yra skirti įvykdyti specifinius uždavinius, kurie reikalauja skirtingų būdo savybių. Vyras — protaujantis egoistas, kartais trūksta jautrumo ir galis lengvai prarasti ryšį su gyvenimu. Moteris — jausmai, kitų supratimas, taktas.

Asmeniniam polinkiams susimaišius, išaugo tautos su skirtingomis dvasinėmis ir kūno savybėmis. Išstos tautos gali pasiduoti gėriui arba blogiui. Nežiūrint rasinių skirtumų, visiems žmonėms galioja tie patys logikos ir dorovės dėsniai.

Žmogus gimsta mažu kūdikiu, kuris, metams bėgant, auga. Su jo augimu formuojasi jausmai ir dorovinis gyvenimas. Vaikystėje žmogus vado-vaujasi polinkiais, jausmais ir yra reikalingas vyresniųjų pagalbos. Iki vienuolikos metų vaikas retai kada gali sunkiai nusidėti.

Jaunuolio amžiuje pasireiškia autoriteto nepripažinimas, savęs pervertinimas, pripažinimo ieškojimas, seksualinis vystymasis. Tinkamas užsiėmimas ir auklėjimas jaunuolį apsaugo nuo didelių pavojų.

Suaugusiame žmoguje pasireiškia pilnas proto ir jausmų išsivystymas. Šiame laikotarpyje žmogus yra atsa-kingiausias už savo moralinius veiksmus. Kartais pasireiškia kraštutinumai: menkavertiškumas arba brutalumas.

Senatvėje pasireiškia įvairūs kūno negalavimai, būdo pasyvumas, priešingumas naujenybėms, ramus protavimas ir gyvenimo patirtis.

Kiekvienas yra apdovanotas nemirtinga siela. Tačiau biologiniai skirtumai padaro žmogų individu. Tokiu būdamas žmogus yra laisvas nuo psichologinės prievartos. Dievo sukurta siela įsikūnija žmoguje ir gali paveldėti kai kurias tėvų ypatybes. Paveldėjimas paveikia žmogaus dorovinę laikyseną. Silpnos prigimties žmonės turėtų susilaikyti nuo vedybų, nes dorovinis išsigimimas gali atsiliepti į visos tautos moralę. Dorovinis liguistumas neatleidžia žmogaus nuo pareigos rūpintis savo nemirtingąja siela.

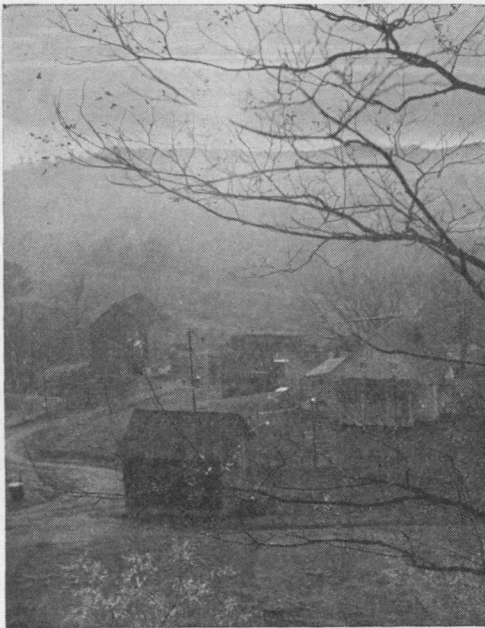
Formaliai žmogaus veiksmo dorumas priklauso nuo to, kiek jis atitinka galutinį tikslą — Dievo valią. Subjektyvi dorumo norma yra sąžinė. Formaliai veiksmas gali būti geras, bet subjektyviai blogas, jei jis daroma prieš sąžinės balsą.

Kiekvienas veiksmas yra apsprendžiamas trim požiūriais: kas atsitiko, kaip atsitiko ir kodėl atsitiko. Veiksmo objektas yra pirmasis, kuris nustato veiksmo dorovinį pobūdį. Veiksmo objektas gali būti absoliučiai geras arba blogas. Taip pat objektas gali būti neryškus.

Objektyviai imant, veiksmas yra geras, kai objektas, aplinkybės ir tikslas yra geri. Vienam iš jų esant blogam, visas veiksmas yra negeras.

Geras žmogaus veiksmas gali būti pagerintas arba pablogintas intencija. Veiksmo vertė priklauso nuo intencijos didumo. Kartais geras veiksmas gali pasidaryti blogu, jei intencija yra bloga. Nelaimėn patekusį žmogų paremti yra geras darbas, bet parama su suvedžiojimo intencija yra nuodėmingas veiksmas.

Objektyviai blogas veiksmas, turint nuodėmingą intenciją, pasidaro dar blogesnis. Svetimo turto sunaikinimas yra blogas veiksmas. Keršto sumetimais sunaikinimas yra didesnis nusikaltimas. Blogo veiksmo pirmutinė blogybė nesumažėja, nors intencija būtų gera, nes tikslas nepateisina priemonių. Vagystė yra blogas veiks-

V. Valaičio nuotr.

mas, nors tai būtų daroma paremti vargšui.

Šv. Povilas, rašydamas romėnams, sako: "Ir ar neturėtume daryti pikta (kaip tai sakome), kad būtų iš to gera?" (Rom. 3, 8). Šv. Augustinas rašo: "Kas yra viešai nuodėminga, tas jokiais aplinkybėmis negali pasidaryti geru dalyku." Šv. Tomas Akviniėtis pabrėžia: "Kas savyje yra blogas, to joks tikslas negali pašvesti."

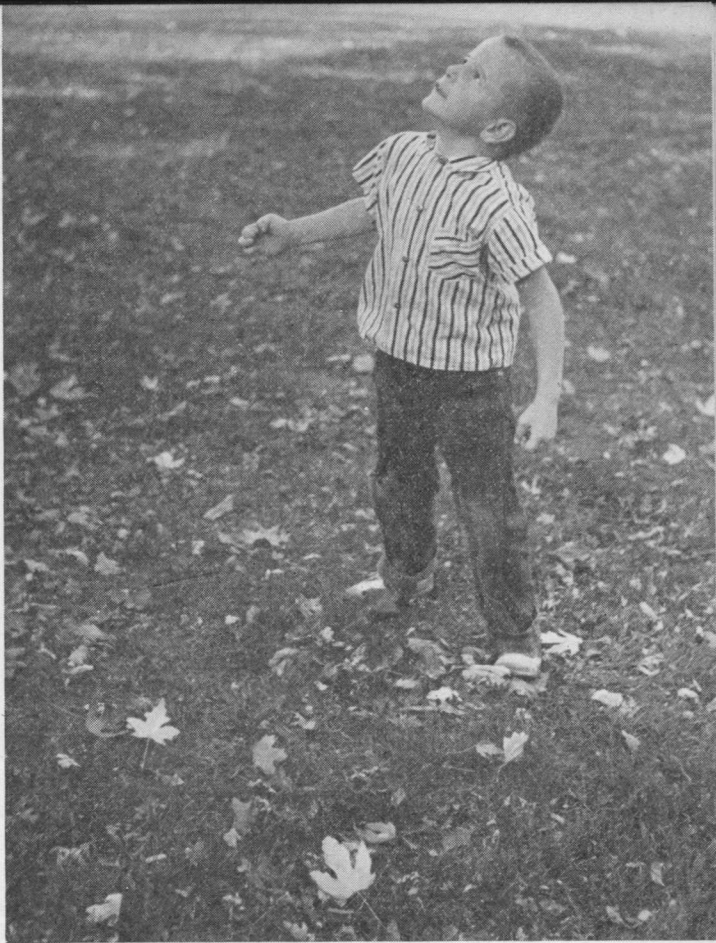
Geras veiksmas per doroviniai geras aplinkybes pasidaro dar geresnis. Per blogas aplinkybes gero veiksmo vertė sumažėja. Blogas veiksmas per blogas aplinkybes dar labiau pablogėja. Pasisavinimas kaimyno įrankio, kuris būtinas jo darbui, yra didesnis nusikaltimas negu pasisavinimas tokio pat įrankio iš didelės įmonės.

Visi doroviniai veiksmai sutinka arba nesutinka su dorovinėmis normomis ir tuo pačiu jie yra arba geri arba blogi. Gėris yra laipsniuojamas, todėl ir veiksmai yra nevienodos vertės.

Subjektyviai imant, sąžinė nurodo veiksmų gerumą arba blogumą. Kiekvienas veiksmas yra nukreiptas į pasakutinįjį tikslą, bet tas neišjungia žmogaus pasitenkinimo vienu ar kitu asmeniniu geru darbu. Vertybių gradacijoje geras darbas atliktas iš nusižeiminimo yra vertingesnis negu tas, kuris atliktas dėl asmeninio pasitenkinimo. Jei išjungiamas galutinis motyvas ir veiksmas atliekamas tik malonumui, tada jau yra priešinga dorovei ir žmogus supanašėja į gyvulį.

Formaliai veiksmo vertė glūdi valios pasireiškinge. Šv. Raštas įspėja, kad veiksmai privalo būti atliekami širdimi, bet ne lūpomis: "Šita tauta gerbia mane lūpomis, o jų širdis toli nuo manęs" (Mato 15, 8).

Žiūri į medžio viršūnę
V. Valaičio nuotr.

Visi geri veiksmai per pašvenčiamąją malonę pasidaro antgamtiniai. Pašvenčiamoji malonė pakelia žmogaus dorovinį gyvenimą į tokį laipsnį, kad jis yra pasirengęs matyti Dievą veidas veidan. Veiksmai atlikti malonėje ir per malonę yra nepalyginamai aukštesni už natūralius veiksmus. Žmogaus gamtiniai veiksmai yra skirtingi nuo tolygių gyvulių veiksmų. Žmogaus, esančio pašvenčiamajoje malonėje, veiksmai ontologine prasme yra skirtingi nuo žmogaus veiksmų be pašvenčiamosios malonės. Tai yra labai svarbu, nes žmogaus veiksmai darosi panašūs į dieviškuosius veiksmus. Gaunasi mistiškas panašumas į Tėvo, Sūnaus ir Šv. Dvasios veiksmus. Pa-

švenčiamoji malonė žmogui suteikia sakramentalinį pobūdį.

Žmogaus išaukštinimas įvyksta per išteisinimą, kuris naikina nuodėmę, pašvenčia sielą ir įgalina atlikti antgamtinius veiksmus. Dvasinis augimas yra galimas tik pašvenčiamajai malonei veikiant ir žmogui bendradarbiaujant. Dvasinis augimas pasireiškia per sakramentus, tikėjimą, viltį ir meilę. Dvasiniam augime sutinkama sunkumai ir reikalingas pasišventimas. Kaip Kristus išgyveno paaugstinimą, taip ir žmogus, prieš pasiekdamas amžinąją laimę, turi pereiti per sunkumus. Čia ir iškyla žmogaus didybė.

LIURDAS PAŠTO ŽENKLUOSE

A. Bernotas

Šiais metais suėjo 100 metų nuo stebuklingo Marijos pasirodymo Liurde. Ten vyksta didelės iškilmės ir plaukia tūkstančiai maldininkų iš visų pasaulio kampų. Vatikanas ir Prancūzija šiai sukakčiai paminėti išleidė specialius pašto ženklus. Čia pridėdame ir kitų kraštų pašto ženklų, vaizduojančių garsias šventoves.

1. Vatikanas: a. Marijos pasirodymas Liurde 1858 m.,

b. šv. Bernadeta meldžiasi Liurde,

c. ligonis Liurde.

2. Prancūzija — bendras Liurdo vaizdas.

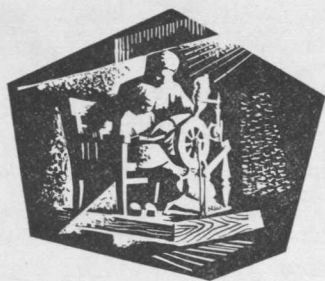
3. Kolumbija — šv. Petro Klavero bažnyčia, Kartagenoje.

4. Kuba — Gailastingosios Dievo Motinos šventovė Cobrėje.

5. Lietuva — Vilniaus katedra.

6. Vatikanas: a. Marizell šventovė Austrijoje,

b. tos šventovės didysis altorius.

prie šeimos židinio

GRAŽINKIME TĖVUI AUTORITETĄ!

(Tėvo dienos proga)

Praėjusių metų gale Niujorke išeinančiame "This Week" laikraštyje buvo labai svarbus žydo teisėjo S. Leibowitz straipsnis, kurį čia išverčiame. J. Kidykas, S. J.

SAVO gyvenimą praleidau kriminalų sukuryje. Dvidešimt vienerius metus buvau kriminalinis advokatas ir šešioliką esu kriminalinio teismo teisėjas. Kriminalistus studijavau nuo pat pirmojo jaunuolių susidūrimo su įstatymais iki jų paskutinio žingsnio į elektros kėdę. Jei manęs paprašytumėte nurodyti jauno kriminalisto pavyzdžių, pakaktų pasikviesti jus bet kurią dieną į mano teismą Brooklyne. Ką tik stovėjo prieš mane 17 metų jaunuolis nutvilkęs kito studento veidą stipria rūkštimi. Vienas mūsų teismo vaikų teisėjas buvo užpultas net teismo salėje — vaikėzas kirtu jam kėdę per galvą. Kitas jaunuolis sviedė rašalinę į mokytojo veidą. Kiekvienas kriminalinis mūsų krašto teisėjas gali patvirtinti tą faktą, kad jaunamečiai kriminalistai vis labiau išstumia iš nusikaltėlių suolų suaugusius. Mes, teisėjai, tai regime ir kenčiame ir nematome jokios vilties, kaip tai pataisyti.

Senato komisija jaunuolių nusikaltimams tirti pranešė, kad mes pralaimime kovą su jaunamečių nusikaltimais. J. Edgar Hoover tai patvirtina. Mes bandome jaunamečių nusikaltimų problemą išspręsti, įvesdami tikrą mišrainę nesuderintų soliucijų: nustatome laiką paaugliams vakarais būti namie; įrengiame daugiau ir daugiau žaidimams aikščių; baudžiame tėvus už jaunuolių nusikaltimus; įtraukiame darban daugiau socialinių darbininkų; sukuriame federalinį nusikaltimų biurą; skiriame psichiatrų komitetus mūsų laikų jaunuolių dvasiai iširti. Visi tie sprendimai yra tik ligos apraiškų, o ne jos priežasties gydymas. Tai bandymas gydyti skaudamą vietą tvarsčiais, kai iš tiesų reiktų išgydyti kraujo apytaką.

Man atrodo, kad Amerikos gyvenimo būde yra dingę kažkas labai paprasto, bet pagrindinio ir gilaus, todėl mūsų jaunamečiai taip smarkiai pasinešė į nusikaltimus. Bet kas čia dingo?

Mergaitė miške

V. Valaičio nuotr.

Keletą metų rausliojausi jaunų gyvenimų griuvėsiuose, ieškodamas siūlo galo, kurs mane privestų prie teisingo atsakymo. Vis veltui. Bet paskutinę vasarą, pasibaigus teismo sesijoms, kilo mintis patyrinėti, kuriame vakarų pasaulio krašte esama mažiausiai jaunamečių nusikaltimų ir kodėl jų tenai yra mažiausiai. Taip, galvoju, bene būtų galima rasti, kodėl mūsų jaunimas yra "nušokęs" nuo bėgių".

* Nustebau pamatęs, jog mažiausiai nusikalsta jaunamečiai Italijoje. Tegu statistikos ir nebūtų 100% tikslios, vis dėlto jos parodo, kad Italijos jaunimas yra daug geresnis už Amerikos. Ofi-

cialios šešių valstybių statistikos parodo tokį dviejų blogiausių nusikaltimų nuošimtį, padaromą 18 metų ir jaunesnių jaunuolių:

<i>Lytiniai nusikaltimai</i>	<i>Žmogžudystės</i>
<i>Italijoje</i>	2% ½%
<i>Prancūzijoje</i>	7% 8%
<i>Belgijoje</i>	12% 1%
<i>Vokietijoje</i>	15% 2%
<i>Anglijoje</i>	15% 1%
<i>USA</i>	35% 12%

Savaičių savaites važinėju po įvairiausias Italijos miestus, ieškodamas atsakymo. Visi stengėsi man nuoširdžiai padėti. Ir policijos komisarai, ir mokyklų inspektoriai, ir miestų val-

dininkai atsakinėjo į visus man rūpimus klausimus ir rodė viską, ką aš norėjau pamatyti. Pagaliau, aš manau, radau, ko ieškojau. Italijoje radau tai, kas Amerikoje nyksta ir kas, mano supratimu, yra svarbiausias vaistas jaunamečių kriminališkumui išgydyti.

Vienas žymus policijos valdininkas paklausė mane, ar tiesa, kad Amerikoje jaunamečiai užpuolą policiją. Turėjau pripažinti, jog tai tiesa. Jis atsakė: "Mums sunku tai tikėti. Nė vienas Italijos jaunametis iki šiol dar nėra pakėlęs rankos prieš policijos valdininką". Neapolio mokyklų inspektorius klausė: "Ar jūsų žurnalistų aprašomos žmogžudystės "iš malonumo" nėra pramanytos?" Turėjau atsakyti, jog nepramanytos, nes jų pasitaiko. Pvz., trejetas vidurinės mokyklos mokinių eina paupiu ir aptinka ant kranto miegantį žmogų. Staiga jie pajunta norą jį pakankinti. Degina kojas ir kitaip kankina ir pagaliau įmeta upėn. "Ar tokių dalykų neatsitinka Italijoje", paklausiau?

"Ne, tokių nusikaltimų Italijoje iki šiol dar nėra buvę, — atsakė inspektorius. "Pas mus vagiama, šėlstama, bet mūsų berniokų nusikaltimai yra bernikiški, ne kriminališki."

"Bet kaip jūs išlaikote savo jaunimą, kad jis nepraranda galvos?"

Visuose Italijos apskrčiuose į tą klausimą gavau vieną atsakymą: "Italijos jaunimas gerbia autoritetą. Pagarba autoritetui įskiepijama šeimoje, toliau yra ugdoma mokykloje, miestų gatvėse ir teismuose."

Aplankiau daug Italijos šeimų pasižiūrėti, kaip atrodo jų šeimyninis gyvenimas. Ir aš patyriau, kad net ir neturtingiausio padienio samdininko namuose tėvas ir žmonos ir vaikų yra gerbiamas bei respektuojamas, kaip šeimos galva. Tėvas yra šeimos val-

dovas. Jis valdo vaikus, pavartodamas įvairius meilės, švelnumo ir griežtumo laipsnius. Jo namai turi eilę taisyklių, ir visi jų laikosi. Jei kuris vaikas jas peržengia, yra baudžiamas.

Respektuodamas savo tėvą ir motiną, vaikas įpranta respektuoti krašto įstatymus, mokytojus, policiją ir visus vyresniusius asmenis. Sena Italijos išmintis davė man vieną dėsnį, kurs gali daug daugiau padaryti mūsų jaunimo kriminališkumui sumažinti, negu visi komitetai ir bilijoninės įstaigos bei programos. O tas dėsnis yra: *Gražinkim tėvui šeimoje galvos vietą*. Šitie penki žodeliai išsako visą Amerikos jaunamečių tragediją. Mūsų jaunimas užaugo ir auga šeimoje, kur žodis "klausyti" laikomas nešvarių žodžiu, kur motina, išstūmusi tėvą, pati atsisėdo jo valdžios vieton. Mano nuomone, nė viena moteris neatrodo gerai, dėvėdama vyriškas kelnes. Mes tampame matriarchiška tauta, t. y. motinos valdoma tauta. Kaip dažnai išgirsi mūsų šeimose tėvą liepiant vaikui eiti gulti, o motiną tuojau įsikišant: "Duok vaikui ramybės, nekomanduok jo. Kai norės miego, tai pats nueis". Panašiai motinos užsistoja vaikus ir kitais atvejais. "Dėl šventos ramybės" tėvas, kad ir murmedamas, nusileidžia ir atiduoda motinai namų ir vaikų valdymo vadeles.

Turtingųjų ir vidutiniškai pasiturinčiųjų šeimose dar prisideda "viskas galima" psichologija. Visa valdžia čia yra motinos rankose, ir čia viskas leista, viskas galima. Vaikas retai kada pabaudžiamas, jei iš viso yra kada baudžiamas. Ir taip užauginama sumaišyti, maištaują, su nieku nesiskaitą, nelaimingi jaunuoliai, kuriais užtvinsta mūsų eismo (trafiko) ir nusikaltimų, o vėliau ir skyrybų, teismai. Dvidešimt penki procentai USA moterys-

čių išyra. Nejaugi tai nėra šiurpi statistika? Iš keturių moterysčių viena nenusisekusi! Ir kodėl? Argi skyrybos nėra subrendusio nusikalstamumo vaisius? Jaunuoliai nebuvo parengti drausmingai tvarkytis pasaulyje, todėl negali tvarkytis nė moterystėje, nes ir čia nepripažįsta drausmės.

Kiek tėvų, išgirdę mano sprendimą atiduoti vaiką į pataisos namus, klausia: "Pone Teisėjau, kokią klaidą padarėme? Juk mes dėl jo aukojomės, sukūrėme jam gerą gyvenimą, leidome į aukštesnį mokslą..." Vaiką kalėjimui nuvedė ne tai, ką tėvai padarė, o tai, ko jie nepadarė. Jie neleido tėvui būti šeimos galva, jie privertė tėvą atiduoti motinai savo įgimtą valdovo teisę ir pareigą. Jie nemokė vaiko laikytis drausmės.

Negalima užauginti gero vaiko, leidžiant jam daryti, ką tik prasimamo. Vaiką reikia drausminti, kad išmokytų daryti ir tai, ko jis nenori, jei tai yra reikalinga šeimos labui. Vėliau to reikalaus iš jo gyvenimas ir pasaulis. Pats vaikas nenori nedrausmingo, viską daryti leidžiančio pasaulio. Toks pasaulis daro jį nelaimingą, nes jį sumaišo. Vaikas nori tvirtų taisyklių ir drausmės sienų, kurios apsaugotų ir gintų jo paties pasaulį, kurios paliktų užtenkamai erdvės jo laisvei, bet drauge jam aiškiai pasakytų, kaip toli jis gali eiti ir kur turi sustoti.

Aš labai džiaugiuosi, turėjęs tokią drausmę namie. Augau Essex gatvėje, rytinės Niujorko dalies skurdžiuose lažuose. Tėvas turėjo mažytę galanterijos krautuvėlę ir vos, vos uždirbo mums pragyvenimą. Bet jis buvo mūsų namų galva, ir mes jį gerbėme. Sukakus 16 metų, jis man leido vakarais pareiti namo 12 valandą. Ir kaip aš kartais skubinausi, galvotrukčiais lėkiau, kad tik nepasivėluočiau! Šian-

dien daugelis jaunamečių bastosi gatvėse iki antros ir trečios valandos ryto, o jei tėvas drįstų jo paklausti, nors ar linksmi praleido vakarą, tai vaikas tai palaikytų kišimusi ne į savo reikalus.

Mano nuomone, ta šeima, kurioje tėvas nėra pripažįstamas galva, nėra nė kiek geresnė už skyrybų suardytą šeimą... Kiekvieną kartą, kai motina suniekina tėvą, kai pažemina jo autoritetą bei orumą vaiko akyse, ji nuverčia dalį fundamento, ant kurio tas vaikas stovi.

Kaip daigas palinkęs, taip medis auga. Jei jūsų vaikas išmoks gerbti tik vieną tėvo autoritetą svarbiame savo asmenybės formavimo laikotarpyje, t. y. jau prieš šeštuosius savo gyvenimo metukus, tai tada yra gerų šansų, kad jis mokės pagerbti ir kitus autoritetus vėlesniame gyvenime ir neužaugs maištaujančiu sukilėliu.

Neseniai Pijus XII pasakė labai išmintingą žodį tuo reikalu: "Dievas sutvėrė vyrą ir moterį. Kaip asmenys, jie yra lygūs savo orumu bei rangu. Niekas negali sakyti, kad moteris būtų bet kuriuo požiūriu žemesnis kūrinys už vyrą. Bet žmonos turi paklusti savo vyrams, kaip Bažnyčia yra klusni Dievui. Moteris turi trejopą pasiuntinybę žemėje: tiesos, meilės ir moteriškos veiklos."

Ar tai reikštų, kad ne moterų uždavinys auklėti vaikus? Jokių būdu! Ką aš čia pabrėžiu, tai nė kiek nepakeičia motinos vietos ir uždavinių šeimoje. Bet visomis jėgomis ji turi palaikyti vyro autoritetą, palikti jam paskutinį žodį drausmės reikaluose. Nuomonių skirtumus bei problemas reikia aptarti, vaikams negirdint. Saugokitės sėti audras, nes piausite uraganus! Visose kitose gyvenimo srityse pripažįstame vieno asmens aukščiausią autori-

SĄVOKAS dabartinį mūsų jaunimą ir lygindamas jį su buvusiu Lietuvos jaunimu, pamatai be galo didelį skirtumą. Atrodo, kad akys taip pasiilgusios matyti būrius tvarkingai ir švariai apsirengusių jaunuolių, kurie nešūkauja gatvėmis ir tramvajuose, viešai nerūko, nesistumdo ir neužtveria praeiviams kelio, susibūrę į dideles gaujas ir nemandagiai elgdamiesi su kitais. Deja, tokį vaizdą čia yra sunku pamatyti. Jeigu patyrinėsi priežastis ir paklausi, kodėl toks didelis skirtumas tarp Lietuvos ir išeivijos jaunimo, tai reikės atsakyti, kad čia daugiausia yra kalta aplinka.

Nesunku suprasti, kas tą aplinką sudaro. Blogi ir nemoralūs turinio filmai, biznierių užpildomas visokiais kaubojiškais ir banditiškais nuotykišiais televizijos programos, žemos vertės, o kartais ir visiškai nemoralios knygpalaiškės ir "komikų" knygelės, pilni nemoralinių iliustracijų žurnalai — tai mūsų jaunimo "dvasinis maistas". Jis nuolat gyvena muštynėmis, šaudymais, apiplėšimais ir kitokiais nusikaltimais persunktoje aplinkoje. Šie nusikaltimai yra reklamuojami visokiais būdais ir visokiomis priemonėmis, nes ši reklama praturtina biznie-

rių kišenes. Pinigas čia viską valdo, o auklėjimas neturi jokios reikšmės. Tikro auklėjimo yra maža ir mokyklose, kuriose nėra tikybos nei dorovės pamokų, kur auklėjimo metodai yra persunkti klaidingomis idėjomis.

Tokioje aplinkoje mūsų vaikai turi gyventi ir tokiu keliu eiti. Tad ko iš jų galima laukti? Visos šios blogybės pamažu išiskverbia į jaunimo dvasių ir ją užnuodija. Jis visiškai praranda supratimą, kas kilnu ir gražu, kas tinkama ir mandagu. Tokioje atmosferoje gyvendamas, jis taip prie jos pripranta, kad skirtingas gyvenimas jam atrodo atsilikęs, pasenęs ir neįdomus.

Kai kas pasako, kad nereikia per daug šio dalyko dramatinizuoti ir perdėti, kad mūsų gyvenamoji aplinka nėra jau taip bloga. Bet mūsų teigimui įrodyti yra kiekviename žingsnyje pilna pavyzdžių. Prieš praėjusias Kalėdas įėjau į vieną nedidelę pašto įstaigą. Kadangi reikėjo šiek tiek palaukti, tai peržiūrėjau vitrinoje pardavimui išstatytas knygas — "pocket-books", kurias ypač perka ir skaito jaunimas. Jos atkreipia dėmesį ypatingu viršelių margumu ir įvairumu. Viršeliuose įvairiomis spalvomis daugiausia vaizduojami ginkluoti žmonės, apynuogės moterys, parkritę žmonių lavonai. Pagaliau ėmiau skaityti tų knygų pavadinimus. Vaizdas pritrenkiantis: keturiose knygų eilėse radau net trylika knygų, kurių pavadinimuose minimos žmogžudystės, savižudystės ir visokios nepavykusios meilės istorijos. Galima

tetą: kariuomenėje, valstybėje, pramonėje ir t.t. Kodėl toks autoritetas nepripažintinas šeimoje? Gražinkim tėvui autoritetą šeimoje, tada sumažės jaunumečių nusikaltimai.

Ramunės

V. Valaičio nuotr.

suponuoti, kad ir kitų knygų turinys yra panašus. Tokių knygų skaitymas gali nuvesti jaunuolį į žmogžudžių, banditų ir kitokių nusikaltėlių bei dvasinių iškrypėlių eiles. Ir iš tikrųjų kiek jų ten nuveda!

Apie televizijos žalingumą vaikams daug nekalbėsiu, tik noriu priminti, kad neseniai viename žurnale buvo rašoma, kad Didžiosios Britanijos tėvai yra labai susirūpinę, nes televizija vaikus daro idiotais. Ir tėvai ir auklėtojai protestuoja prieš televiziją ir prieš jos netinkamas programas. Televizija silpninanti vaikų regėjimą, darkanti jų kalbos taisyklumą ir stumianti į neurotinį idiotizmą. Toliau

tame straipsnyje sakoma, kad bent pusę netinkamų televizijos programų Anglija gaunanti iš Amerikos.

Anglijoje yra steigiami komitetai kovai prieš blogas knygas, netinkamas televizijos programas ir nemoralius filmus. Tėvai reiškia viešus protestus prieš visas netinkamas pramogas. Mokytojai ir jaunimo auklėtojai prisideda prie to tėvų protesto ir reikalauja, kad būtų imamasi griežtų priemonių sustabdyti tarp jaunimo platinamą moralinį sugedimą. Jie reikalauja, kad būtų vaikams duodamos auklėjančios ir dorinančios programos.

Taiigi, tas kelias, kuriuo yra ver-

čiami eiti mūsų vaikai, yra labai sli-
dus ir pavojingas. Tėvams ir auklėto-
jams kyla labai rimta ir atsakinga pa-
reiga visokiais būdais rūpintis, kad tas
kelias nenuvestų vaikų į perdaug
klampias ir neišbrendamas pelkes. Ka-
dangi čia ir pramogos ir įvairūs leidi-
niai taip yra tvarkomi, kad būtų kuo
didžiausias pelnas, tai, boikotuojant
netinkamas pramogas ar neperkant
blogų leidinių, galima daug ką pasiek-
ti. Taip pat čia turi labai daug reikš-
mės laiškų rašymas atitinkamoms
įstaigoms. Jeigu kokio nors filmo ga-
mintojas ar knygos leidėjas gaus kelis
tūkstančius laiškų, kuriuose bus pa-
reikštas nepasitenkinimas ir protestas,

kuriuose bus grasinama daugiau tokių
filmų nežiūrėti ir knygų nepirkti, tai,
be abejo, į tai bus atkreiptas dėme-
sys. Žinoma, dažniausiai ne morališ-
kais, bet vien biznio sumetimais. To-
dėl reikėtų organizuoti panašių laiškų
rašymą. Reikia labai uoliai budėti ir
prižiūrėti vaikus, kad jie neskaitytų
blogų knygų ir nežiūrėtų kenksmingų
televizijos programų ar filmų. Nega-
lima teisintis tuo, kad Lietuvoje to nie-
kas nedarė ir vis tiek vaikai geri už-
augo. Ten buvo visai kitokios sąlygos
ir kitokia, daug sveikesnė aplinka. Čia
reikia daug daugiau pastangų, daug
daugiau priežiūros ir skirtingų auklė-
jimo metodų.

Žvilgsnis į tolimas
V. Valaičio nuotr.

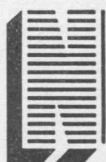

jaunimo paslaptys

AR JAU NĖRA PROBLEMŲ?

JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

ESENIAI gavome laišką, kuriame klausama, ar jau nėra daugiau jokių jaunimo problemų, kad apie jas nerašoma šiame skyriuje. To skaitytojo nuomone, pirmiau "Laiškai Lietuviams" buvę įdomesni, nes nebuvo tiek rimtų, sunkiai suprantamų ir kartais gana nuobodžių straipsnių, bet buvo daugiau rašoma visokiais gyvenimiškais klausimais, sprendžiamos jaunimui įdomios ir naudingos problemos, atsakoma į klausimus. Skaitytojui yra neaišku, dėl ko dabar yra pasukta kita kryptimi.

O kitas skaitytojas štai kaip rašo:

"Savo žurnale Jūs turite ir jaunimo skyrių — "Jaunimo paslaptys", kuriame daugiausia rašoma meilės klausimu. Matyt, turit nemažą skaitytojų ir jaunimo tarpe. Jeigu taip, tai aš pasigendu vieno svarbaus dalyko: straipsnių ne tik meilės, bet ir kitais jaunimui svarbiais klausimais. Reikalingiausi čia, mano nuomone, būtų tie, kurie skatintų jaunimo idealizmą, aukojimąsi kitiems — aukštiesiems, kilniems idealams. Kodėl katalikų misijonieriai išsi-

žada dažnai patogaus gyvenimo ir vyksta į laukinius kraštus? Kodėl kiti aukojasi savo tėvynei ar net eina kovoti už kitų laisvę? Kodėl mokslininkas ar menininkas aukojasi mokslo ar meno idealui? Reikėtų patraukiančiais pavyzdžiais parodyti, kad nors daugeliui pinigas ir patogus gyvenimas yra lemiamas veiksnys gyvenime, bet yra ir kitokių žmonių ir kad vien tik pinigas tėra menkų žemės kurmių siekimas, o tikro žmogaus, ypač jaunuolio siekimas turėtų būti daug gražesnis ir kilnesnis gyvenimas".

Šie abudu laiškai yra rašyti jau ne jaunuolių, bet suaugusiųjų. Tad jaunimo problemos dar teberūpi suaugusiems, bet atrodo, kad jos nedaug terūpi pačiam jaunimui. Dėl ko dabar mes nekeliame tų problemų ir neatsakinėjame į klausimus? Atsakyti galima tik tada, jei kas klausia. Pirmiau jaunimas kartais parašydavo redakcijai, atsiųsdavo klausimų, prašydavo patarimų. Dabar jis visiškai nutilo. Gal jau nėra problemų jam pačiam? Problemų, be abejo, visuomet buvo ir bus,

bet dabartinis jaunimas vis labiau ir labiau pasiduoda kažkokiai apatijai, nieku nesidomi, atrodo, kad jau viską žinotų ir gyventų taip, lyg kitaip gyventi jau nebūtų galima, atrodo, kad jis yra pilnai patenkintas tuo, ką turi, ką moka, ko yra pasiekęs be jokių savo pastangų.

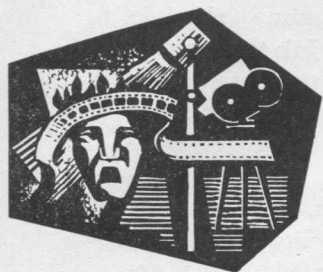
Tad pirmam laišku atsakymas jau yra aiškus: nekeliame jaunimo problemų ir neatsakinėjame į jį dominančius klausimus, nes jaunimas mūsų nieko neklausia ir jokiomis problemomis nesidomi. Kai kas manydavo, o gal dar ir dabar tebemano, kad tie klausimai būdavo mūsų pačių išgalvoti, bet ne jaunimo atsiųsti. Jau ne kartą rašėme ir dabar tvirtiname, kad tai netiesa — pats jaunimas juos atsiųsdavo. Žinoma, dabar jaunimas neršo ir neklausia gal ir dėl to, kad jam yra sunkiau išsireikšti lietuviškai. Tačiau ši kliūtis neturėtų trukdyti. Jeigu bus ir klaidų, redakcija jas pataisys. O jeigu ir angliškai bus parašytas laiškas, redakcija jį supras ir išvers į lietuvių kalbą. Todėl labai laukiame jaunimo laiškų — jie ir žurnalą pagyvintų bei pajdomintų ir kitiems jaunuoliams bei jaunuolėms daug naudos atneštų. Užėjus kokiam minčiai, kilus kokiam rimtesniam neaiškumui, nereikia delsti, bet sėsti ir parašyti, visai nesirūpinant, kokia bus to laiško kalba ir koks stilius.

Antrame laiške lyg ir priekaištaujama, kad jaunimo skyriuje yra per daug rašoma apie meilę. Nejaugi nebūtų naudingesnių temų? Tokios temos laiške ir nurodomos. Pirmiausia reikia pastebėti, kad žmonės yra labai linkę viską perdėti ir per daug apibendrinti. Paskaityt vieną kitą straipsnį panašia tema, tuoj padaro išvadą, kad ta tema visuomet yra rašoma. Redakcijai atrodo, kad apie tą taip links-

niuojamą "meilę" jaunimo skyriuje esame per mažai rašę. Juk tai yra pati svarbiausia jaunimo problema, nuo kurios tinkamo išsprendimo priklauso ir jaunimo idealizmas. Jeigu šis klausimas, kuris kiekvieną jaunuolį daugiau ar mažiau vargina, bus išspręstas teisingai, tai jaunuolio širdyje gali užsidegti tikro ir kilnaus idealizmo ugnis, o jeigu jis bus klaidingai supras-tas, tai jaunuolis nekils aukštyn, bet rėplios žeme, nesieks idealų, bet vien tik žemiškų malonumų. Suaugusieji per greitai užmiršta, kad dar labai neseniai ir jie patys tomis problemomis domėjosi ir jomis gyveno. Todėl jeigu ir periodiniuose ar neperiodiniuose leidiniuose stengiamasi šias problemas paliesti ir padėti jaunimui susiorientuoti klaidžiose kryžkelėse, rimtas žmogus dėl to nesišaipto, bet ir pats stengiasi, kiek galėdamas, prie to rimto darbo prisidėti.

Laiško autorius iškelta mintis, kad sužadinti mūsų jaunimo idealizmui reiktų duoti gražių pavyzdžių, yra labai puiki ir vykdytina. Bet kas ją turėtų vykdyti? Kai kam klausimas atrodo beprasmiškas — juk aišku, kad redakcija arba kiti jėzuitai. Šia proga redaktorius labai nuoširdžiai norėtų paprašyti talkos visų tų, kurie moka valdyti plunksną ir gali tais klausimais ką nors parašyti. Norime taip pat prisipažinti, kad lietuvių jėzuitų jėgos yra labai ribotos — žmonių mažai, o darbo daug. Kiekvienas yra užsiėmęs jam pavestose srityje, todėl ir "Laiškų Lietuviams" beveik visas darbas gula ant vieno asmens pečių. Jėzuitai tikrai nenori ir negali viso rašymo darbo monopolizuoti sau, jie labai laukia visų skaitytojų bendradarbiavimo.

Už patarimus esame visuomet dėkingi, todėl labai dėkojame ir dviejų minėtų laiškų autoriams — jie mums

iš filmų pasaulio

Juozas Vaišnys, S. J.

SOUTH PACIFIC

“Todd—AO” metodu gamintas filmas, kurio pastatymui išleista 6 milijonai dolerių. Ši suma jau bent šiek tiek pasako apie filmo didingumą. Puikūs Havajų gamtos vaizdai, artistiškos spalvos, romantiška muzika ir gera vaidyba stato šį filmą į pirmaujančiųjų eiles. Nors cenzūra jį rezervuoja suaugusiems, bet nenorėtume drausti ir jaunesniesiems, kurie turės kantrybės salėje išsėdėti tris valandas. Tiesa, filmo tematika daugiau yra skirta suaugusiems, bet gamtos, muzikos ir spalvų grožis, manome, jaunuolio sielai padarys teigiamesnės įtakos, negu nuolatiniai kaubojų šaudymai, kurie dažnai yra leidžiami žiūrėti ir vaikams.

Veiksmas vyksta tarp Naujosios Zelandijos ir Naujosios Gvinėjos esančiose Hibridų salose, į kurias prof. K. Pakštas kadaise svajojo perkelti ir apgyvendinti

davė progos ir šias kelias eilutes parašyti. Tačiau būtume dar dėkingesni, jei šie ir visi kiti asmenys, kurie supranta mūsų jaunimo problemas, kuriems jaunimas yra brangus, kurie nori jam padėti, parašytų mums vieną kitą straipsnelį. Už tai būsime dėkingi ne tik mes, bet ypač mūsų tiesos ir teisingai nušviestų idėjų ištroškęs jaunimas.

visus lietuvius. Svarbiausi artistai — dvi isimylėjusiųjų poros: Rossano Brazzi su Mitzi Gaynor ir John Kerr su euraziete Frances Nuyen. Bet svarbiausia iš svarbiausiųjų yra Mitzi Gaynor. Jau seniai visi filmų ir teatrų lankytojai žino, kad ji moka gerai šokti ir dainuoti, bet dabar ji irodė, kad moka gana gerai ir vaidinti. Taip pat gražiai pasirodo Juanita Hall ir Ray Walston. Puiki Rossano Brazzi vaidyba yra dar paįvairinama Metropolitan operos nematomo boso Giorgio Tozzi balsu.

Filmas yra neabejotinai muzikinis. Jaunatvišku entuziazmu nuskamba Mitzi Gaynor arijos, kuriose ji iškart apie Rossano Brazzi sako, kad “aš jį išplausiu iš savo galvos ir plaukų”, bet paskui, vos betverdama džiaugsmu, dainuoja: “Aš esu isimylėjusi šį puikų jaunikaitį!” Labai švelnų ir romantišką išpūdį sudaro scena Bali Hai saloje, kur John Kerr klausosi savo mylimosios čiabuvės Frances Nuyen ir jos nuoširdžios motinos Juanita Hall dainos ir pantomimos dueto, išreiškiančio isimylėjusiųjų laimę, tuoj pasibaigiančią ašaromis.

Gal būt, viena įdomiausių šio filmo aktorių yra Juanita Hall, vaidinanti aštuoniolikmetės Frances Nuyen motiną. Iš išvaizdos ji atrodo beveik laukiniškai, tačiau turi labai jautrią motinišką širdį. Svarbiausias jos rūpestis, kaip ir kiekvienos motinos, — išleisti savo dukrą už vy-

ro. Ypač kai pasitaiko toks patrauklus jaunikaits kaip leitenantas John Kerr.

Filme yra daug sentimentu, daug grožio, daug džiaugsmo sumaišyto su liūdesiu. (A-III)

MARJORIE MORNINGSTAR

Vidutinio idomumo ir abejotinos vertės filmas, suktas pagal Herman Wouk to paties vardo romaną. H. Wouk labiausiai pagarsėjo savo veikalu "Caine Mutiny", kuris buvo rodomas ekrane prieš porą metų. Savo raštuose jis mėgsta ginti tradicijas ir senus papročius. "Marjorie Morningstar" veikale yra iškeliamas žydų religijos ir jų papročių kilnumas, tačiau filme ši mintis yra beveik nustelbta, atrodo, kad šios religijos atstovai jaučiasi pasaulyje esą persekiojami ir dėl to neturi drąsos pilnai pasirodyti stipriai apšviestame ekrane.

Vaizduojama klaidžiais keliais besivystanti jaunos žydelkaitės (Natalie Wood) meilės istorija. Kai ji pirmą kartą savo jausmus atvėrė motinai, toji jai pasakė, kad šiuos jausmus ji turinti saugoti tam, su kuriuo suriš savo gyvenimą. Marjorie savo gyvenimą kaip tik jau buvo pasiryžusi surišti su patraukliu, bet savo religijos ir tradicijų išsižadėjusiu žydu (Gene Kelly). Po daugiau ar mažiau idomaus šios intrygos vystymosi Marjorie grįžta prie savo šeimos tradicijų, palikusi meilužį.

Mums atrodo, kad pagrindinė filmo herojė Natalie Wood vaidina neblogai, nors kai kurie kritikai sako, kad labai teisingas yra jos pradžioje filmo pasakytas sakiny: "Kartais man atrodo, kad aš galiu vaidinti, bet kartais atrodo, kad aš visiškai neturiu jokio vaidybinio talento." Idomi yra toji vienintelė trumpa scena, kurioje pasirodo ir mūsų Rūta Kilmontytė drauge su Natalie Wood. Atrodo, kad Rūta, žinodama jog toji scena tuoj baigsis, stengiasi kiekvieną sekundę išnaudoti savo įtikinančia vaidyba. Prieš ją stovi kukli ir tyli Natalie Wood ir tartum savo širdyje mąsto: "Kažin kuri iš mudviejų

yra geresnė artistė?" Reikia pripažinti, kad Natalie nėra bloga artistė, bet Rūta jai neturi ko pavydėti. (A-III)

FRAEULEIN

Idomus filmas iš antrojo pasaulinio karo Vokietijoje. Veiksmas prasideda Koelne, kur parodoma gražioji šio miesto katedra, ir tuoj pasipila bombos, paverčiančios dalį miesto griuvėsiais. Pasinaudamas bambardavimu, pabėga iš vokiečių nelaisvės amerikiečių kapitonas (Mel Ferrer) ir laikinai pasislepia vokiečio profesoriaus namuose, kur susipažįsta su gražia profesoriaus dukteria Erika (Dana Wynter). Namai tuoj subombarduojami, profesorius užmušamas, o jo duktė išvyksta į Berlyną. Ji nori ką nors sužinoti apie savo kare sužeistą sužieduotinį. Atvykus jai į Berlyną, tuoj miestą užima rusų kariuomenė. Žiaurios yra scenos, kai žvėriškai rusų kareiviai geria, triukšmauja ir gauda moteris. Erika pavyksta iš jų pasprukti. Paskui ji daug vargsta, klajoja, net klasta yra priverčiama pasirašyti prostitutės sutartį, kol pagaliau susitinka su tuo amerikiečių kapitonu, kuris, pabėgęs iš vokiečių nelaisvės, buvo pasislėpęs jų namuose. Kapitonas suranda jos sužieduotinį, bet kai Erika pas jį nuvyksta, jau ten randa kitą moterį. Erika labai skaudu, kai jos sužieduotinis paprašo gražinti deimantinį žiedą, už kurį jis galėsiąs įsitaisyti dirbtinę ranką. Erika grįžta pas kapitoną, kuris prisipažįsta ją mylįs, tuoj sutvarko visus dokumentus, kurie buvo sukomplikuoti to minėto iš Erikos klasta išgauto parašo, ir juodu rengiasi važiuoti į Ameriką.

Gera vaidyba, nebloga muzika, gana idomus ir aiškus turinys. (A-III)

PARIS HOLIDAY

Filmas leidžiamas žiūrėti ir vaikams ir suaugusiems. Kaipgi neleisi — juk čia nieko blogo nėra, nežiūrint net to, kad vaidina ir Anita Ekberg, kuri yra gana kukliai aprenpta ir gana kukliai elgiasi. Tačiau jeigu nusikaltimu laikysi tuščią

laiko eikvojimą, tai ši filmą turėsi drausti ir vaikams ir suaugusiems. Vaikai tą pat gali pamatyti per penkias minutes, žiūrėdami kokio nors "kartūno", tad kam jiems čia sėdėti dvi valandas? Suaugusieji čia neras nei turinio nei ypatingesnio sąmojaus. Nuo eilinio "kartūno" šis filmas skiriasi tik tuo, kad jame figūros yra ne pieštos, bet tikros: Bob Hope, Fernandel, Anita Ekberg ir Martha Hyer. Tačiau jau iš anksto galima numanyti, kad toks keistokas sąstatas nieko išmincingo nesukombinuos. Bob Hope nesupranta prancūziškai, Fernandel nemoka angliškai, todėl kiekvienas vapalioja sava kalba ir stengiasi parodyti vieną kitą vaikišką pokštą. Ir dėl to žiūrovai turi juoktis, nes čia juk yra komedija su tokiais garsiais tarptautinio masto komikais! Kartais, žinoma, tenka ir nusijuokti, ypač tiems, kuriems prajuokinti daug ko nereikia, bet vis dėlto filmas yra žemo lygio.

Kai prieš porą mėnesių Hollywoode buvo teikiami medaliai geriausiems praėjusių metų filmų artistams ir direktoriams, tai Bob Hope, norėdamas pateikti

sąmojaus, pasakė, kad jis esąs labai dėkingas visiems filmų direktoriams, režisieriams ir kritikams, kad iki šiol dar niekad nėra gavęs medalio. Jeigu jis ir toliau tesugebės pateikti tik tokius filmus kaip šis, tai ir ateinančiais metais galės panašiai dėkoti. (A-I)

CABIRIA

Originalus šio italų gamybos filmo pavadinimas — "Le notti di Cabiria" (Kabirijos naktys). Filme yra kalbama itališkai, tik užrašai angliški. Gal didžiausia šio filmo vertė — tai pagrindinė jo veikėja Giulietta Masina (Cabiria). Žinoma, savotiškas ir turinys. Papratusiems matyti amerikietiškus "ant vieno kurpalio pasiūtus" filmus ir nuolat saldžiai besibučiuojančius artistus, gal patiks ir šio filmo turinys bei pagrindinė mintis ir ypač originali artistė Giulietta Masina. Tik gaila, kad rimti, o kartais ir tragiški gyvenimo momentai čia yra per daug šaržuoti. Per daug yra pabrėžtas ir italų isteriškas religinis paviršutiniškumas bei fanatizmas. (A-III)

Mes esame ipratę moters prigimtį charakterizuoti dviem žodžiais: pasiaukojimas ir tarnavimas. Tačiau šie du žodžiai pilnai neišaiškina moters psichologijos, nes ir jie yra išsivystę iš labai stipriai jos sieloje išsąknyjusios meilės. Kai mergaitė rengiasi tekėti, ji nori tą meilę išplėsti vyrui ir vaikams. Ši meilė niekad nesumažės ir neužges, jeigu moteris supras, kad pasiaukojimas vyrui ir vaikams yra jos pašaukimas ir jai skirtas būdas tarnauti Dievui. Ši meilė yra stipresnė už bet kokią kitą, nes ji vykdo Dievo nustatytus planus ir dalyvauja Jo tvėrimo darbe. Jeigu moteris tai gerai supras, tai jai gyvenime nebus sunku aukotis ir tarnauti. Ji žinos, kad jos gyvenimas yra glaudžiai susijęs su dievišku gyvenimu. Toks gyvenimas yra ne atskirti malonūs ar nemalonūs akordai, bet pilna, užbaigta ir gražiai suharmonizuota muzika.

Hollywoodo artistė LORETTA YOUNG